

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2009 оны хоёрдугаар сарын 24

№8 (581)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

Зарим хүнийг одон, медалиар шагнах тухай

Дугаар 26

105

Хоёр. ЯАМ АГЕНТЛАГИЙН АКТ

Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь, хугацаа тогтоох жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай

Дугаар 274/137

111

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

Зарим хүнийг одон, медалиар шагнах тухай

оны 02 дугаар
н 20-ны өдөр

Дугаар 26

Улаанбаатар
хот

Үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ, спорт, соёл урлаг, эрүүл мэнд, спорт, хөдөө үй, хэвлэл мэдээлэл, төр захиргааны болон

төрийн бус байгууллагад олон жил санаачилга, үр бүтээлтэй ажиллаж байгаа дор дурдсан хүмүүсийг одон, медалиар шагнаусугай.

СҮХБААТАРЫН ОДОНГООР:

1. Түдэвийн Билэгт - Нийслэлийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын дарга

2. Сандагийн Үржин - МАХН-ын Бага хурлын гишүүн

ХӨДӨЛМӨРИЙН ГАВЪЯАНЫ УЛААН ТУГИЙН ОДОНГООР:

1. Содвоогийн Адилбиш - Өмнөговь аймгийн Завдгад сумын 3 дугаар сургуулийн захирал

8. Цэрэнсодномын Ганбат - "Үнэн" сонинны ерөнхий эрхлэгч

2. Баяжихын Бадамдорж - МУБИС-ийн Архангай аймаг дахь Багшийн коллежийн

9. Наваансамдангийн Ганбямба - Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн

3. Сувидын Байгальмаа - Оюуны өмчийн Захиргааны удирдлагын хэлтсийн дарга

10. Түдэвхүүгийн Гантулга - Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга

4. Лхагважавын Банди - Завхан аймгийн Гай сумын Байгаль орчны албаны дарга

11. Цэвэгсүрэнгийн Жанлав - Дорнод аймгийн Засаг дарга

5. Батдоржийн Батболд - Дархан-Уул аймгийн 11 жилийн 9 дүгээр сургуулийн захирал

12. Балдангийн Мандалбаяр - Дархан-Уул аймгийн "Дарханы дулааны цахилгаан станц" ХК-ийн гүйцэтгэх захирал

6. Лхагвын Батмөнх - Өвөрхангай аймгийн "Т" ХХК-ийн үйлдвэрлэл эрхэлсэн дэд захирал

13. Мядагийн Мөнгөн - ШУА-ийн Ботаникийн хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ажилтан

7. Надмидын Бэгз - Боловсролын яамны захирал

14. Гомбосүрэнгийн Мөнхбаяр - Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч

15. Балбарын Мэдрээ - Монголын Банкуудын холбооны Ерөнхийлөгч
16. Хасбаатарын Нацагдорж - Цэргийн дуу бүжгийн эрдмийн чуулгын дэргэдэх ахмадуудын "Дайчин алдар" чуулгын уран сайхны удирдаач
17. Даржаагийн Нямжав - Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэд дарга
18. Сандуйжавын Одхүү - МАХН-ын удирдах зөвлөлийн сургалт, судалгааны хэлтсийн дарга, "Прогноз" академийн захирал
19. Намжилын Сумъяа - Нийслэлийн нийтийн зорчигч тээврийн "Автобус-1" ХК-ийн ерөнхий инженер
20. Жамбаагийн Сүхбаатар - Сэлэнгэ аймгийн үндэсний сурын холбооны тэргүүн, "Хөвчит нум" ХХК-ийн зөвлөх
21. Намжилын Түмэндэмбэрэл - Эрүүл мэндийн яамны Санхүү эдийн засгийн газрын дарга
22. Жүгдэрнамжилын Уржгэр - Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын Багийн Иргэдийн нийтийн хурлын дарга, 4 дүгээр багийн МАХН-ын үүрийн дарга
23. Нямаагийн Хажидсүрэн - Орхон их сургуулийн захирал
24. Лувсангийн Халтар - Улаанбаатар тө замын орлогч дарга
25. Дамдингийн Хаянхярваа - Улсын Хурлын гишүүн
26. Зандангийн Хишигжаргал - Нийслэл Сүхбаатар дүүргийн 11 жилийн 2 дугаар д сургуулийн бага ангийн багш
27. Батмөнхийн Цэвэлмаа - Цагдаагийн ерөнхий газрын харъяа "Сүлд" чуулгын дууч
28. Нямын Цэрэндолгор - Сүхбаа аймгийн Баруун-Урт сумын 11 жилийн бүрэн д сургуулийн гадаад хэлний багш
29. Гүндийн Шагдаржав - ТЗҮААЭГ-Ахмадын хорооны дарга
30. Жансангийн Шуумаржав - Нийслэл авто замын "Монголын хурдны зам" ХХК-ийн зөв
31. Раднаабазарын Энхбазар - МУ телевизийн ерөнхий редактор, хөгжмийн зохи
32. Нямаагийн Энхболд - Монгол Улсын Хурлын дэд дарга
33. Балдангийн Энхмандах - Гад харилцааны яамны Тусгай үүрэг гүйцэтгэгч Эг сайд

"АЛТАН ГАДАС" ОДОНГООР:

1. Шаравын Адъяа - МАХН-ын удирдах зөвлөлийн Хүний нөөцийн хэлтсийн бичиг хэргийн эрхлэгч-операторч
2. Буджавын Адъяасүрэн - Говьсүмбэр аймгийн Улаан загалмайн хорооны дарга
3. Дулбаагийн Алтай - Монголын Ардчилсан социалист эмэгтэйчүүдийн холбооны тэргүүн
4. Гомбожавын Алтангэрэл - Төв аймгийн Зуунмод сумын 5 дугаар багийн өндөр настан, ахмад кино механикч
5. Цэндийн Амгалан - Хэнтий аймгийн барилгын "Хэнтий-Хангай" ХХК-ийн захирал
6. Долгорын Ариунаа - Дархан-Уул аймгийн Дархан сумын 4 дүгээр багийн өндөр настан, улсын тэргүүний уран сайханч
7. Насихатын Ахытхан - Баян-Өлгий аймгийн Байгаль орны албаны дарга
8. Манхалжингийн Аюуш - Хөвсгөл аймаг дахь банкны өр барагдуулах албаны дарга
9. Дуламын Барамсай - Завхан аймгийн Тосонцэнгэл сумын нийтийн тээврийн жолооч
10. Цэрэндоржийн Батбаяр - Монголын Зүүний хүчний холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга
11. Нагвааны Батжаргал - Нийслэлийн Газрын албаны мэргэжилтэн
12. Дорлигжавын Батсайхан - Нийслэлийн худалдаа үйлчилгээний "Мон-Очир" ХХК-ийн захирал
13. Ядамсүрэнгийн Баттогтох - МАХН-ын удирдах зөвлөлийн хүний нөөцийн хэлтсийн ажилтан
14. Жанчивын Баттогтох - Өмнөговь аймгийн харъяат Монгол Улсын гоц мэргэн харваач
15. Сэр-Одын Баттогтох - Архангай аймгийн Боловсрол, соёлын газрын мэргэжилтэн
16. Лэгшидийн Батцагаан - Дундговь аймгийн Сайнцагаан сумын "Тэвш-Таван эрд ХХК-ийн захирал
17. Жадамбын Бат-Эрдэнэ - Зам тээврийн хот байгуулалтын яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга
18. Цэндийн Баярсайхан - Дархан-Уул аймаг дахь "Монгол алт" ХК-ийн бөхийн клубын дасгалжуулагч
19. Лувсангийн Борхүү - Төв аймгийн Баянцогт сумын малын их эмч
20. Чантуугийн Бузанков - Говь-Алтай аймгийн Тонхил сумын Бүс-Уул багийн малчин
21. Сүрэнжавын Бямбаа - Нийслэл барилгын "Гангар" ХХК-ийн механик, жолооч
22. Должинсүрэнгийн Бямбажав - Өмнөговь аймгийн Манлай сумын Өгөөмөр багийн тэмээч
23. Чойжинжавын Бямбажав - Нийслэл Сонгинохайрхан дүүргийн "Эвийн хүч" сүмчлөгчдийн холбооны захирал
24. Ургамалын Бямбасүрэн - МАХН-ын удирдах зөвлөлийн гишүүн, Монголын Ардчилсан социалист залуучуудын холбооны ерөнхий нарийн бичгийн дарга
25. Гонгорын Галбадрах - Дорнод аймгийн Дэлгэрэх сумын Засаг дарга
26. Дэмчигдоржийн Галсанжаргал - МУ телевизийн улс төр, мэдээллийн албаны дарга

27. Санжаагийн Ганбаатар - ХХААХҮЯ-ны энгол төмс" хөтөлбөрийн зөвлөх мэргэжилтэн
28. Найдангийн Гансүрэн - Хэнтий аймгийн рлэн сумын Тахилгат тосгоны захирагчийн баны мэргэжилтэн
29. Гуржавын Гансүх - Дархан-Уул аймгийн н-Алдар" хоршооны дарга
30. Пүрэвийн Гарамдорж - Нийслэлийн гануур дүүргийн иргэн, Улсын сурын мэргэн ваач
31. Туваанжавын Гантөмөр - МАХН-ын Бага глын гишүүн, "Энтүм" ХХК-ийн ерөнхий захирал
32. Алтангэрэлийн Ганхуяг - Нийслэлийн найх дүүргийн Биеийн тамир спортын хорооны га
33. Лхамсүрэнгийн Гүрбазар - Монгол даас ОХУ-д суугаа Элчин сайдын яамны 2 дугаар ийн бичгийн дарга
34. Чоглонгийн Даваасамбуу - Нийслэлийн гинохайрхан дүүргийн 21 дүгээр хорооны олон тийн байцаагч
35. Сэдэдийн Давгадоо - Баянхонгор гийн Баянхонгор сумын малчин
36. Аюушийн Дагвадорж - Нийслэлийн нгол дүүргийн 11 дүгээр хорооны өндөр настан, үл мэдлийн байгууллагын ахмад ажилтан
37. Ядамсүрэнгийн Далрайням - Завхан гийн Завханмандал сумын Мандал багийн чин
38. Дашнямын Дамдинбазар - Дорнод гийн Газрын албаны дарга
39. Гэндэнгийн Дашчирэв - Баянхонгор гийн Шинэжинст сумын Ус цаг уурын нст"өртөөний техникч
40. Баяагийн Довчиндорж - Хөвсгөл аймгийн аан-Үүр сумын Засаг даргын орлогч
41. Аюушийн Дорж - Хөвсгөл аймгийн усны хүйн "Хөвсгөл-Ундргаа" ХХК-ийн захирал
42. Анжаагийн Дугар - Сэлэнгэ аймгийн хлхнт сумын малчин
43. Ганлүрэвийн Дугаржав - Гадаадын өнгө оруулалтын газрын дарга
44. Банзрагчийн Дуламсүрэн - "Монгол дан" ХК-ийн шуудангийн 36 дугаар салбарын тэгч
45. Балжиннямын Дэлгэр - Д у н д г о в ь гийн Нэгдсэн эмнэлгийн эх барих гтэйчүүдийн их эмч
46. Пүрэвийн Дэлгэрнарар - Нийслэлийн гийн тээврийн "Автобус-3" ХК-ийн захирал
47. Цэвээнэй Дэмбэрэлсүрэн - МАХН-ын алтын ерөнхий хорооны хянан шалгагч
48. Ванчигийн Жавзан - Дархан-Уул аймгийн ир зохицуулалтын албаны зохицуулагч
49. Цамбын Жавзан - Увс аймгийн "Эрдэм-ил" цогцолбор сургуулийн 2 дугаар бага уулийн зөвлөх багш
50. Дүгэрийн Жамсранжав - Дархан-Уул гийн "Дархан-Ус-суваг" ХХК-ийн албаны дарга
51. Буян-Өлзийгийн Жаргалсайхан - МАХН-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын зөвлөх
52. Жамбааняндагийн Жаргалсайхан - Нийслэлийн худалдаа, үйлчилгээний "Монголиан Шип" ХХК-ийн ерөнхий захирал
53. Чойжанцангийн Жаргалсайхан - МАХН-ын удирдах зөвлөлийн гишүүн
54. Цэдэвийн Жаргалсайхан - Дархан-Уул аймгийн Шарын гол сумын Санжинт багийн Засаг дарга
55. Гомбодоржийн Жүгдэрноров - Хөвсгөл аймгийн Мөрөн сумын өндөр настан, төр захиргааны байгууллагын ахмад ажилтан
56. Гомбожавын Занданшатар - Монгол Улсын Их хурлын гишүүн
57. Баярын Зууннаст - Нийслэлийн Баянзүрх дүүргийн 3 дугаар хорооны өндөр настан, ахмад багш
58. Дашхүүгийн Идэш - Дархан-Уул аймгийн МАХН-ын хяналтын хорооны дарга
59. Батмөнхийн Ирэхбаяр - Н и й с л э л и й н эрчим хүчний "Дулааны цахилгаан станц-4" ХК-ийн шат бэхлэгээний мастер
60. Довдонгийн Лувсанзундуй - Сэлэнгэ аймгийн Сайхан сумын өндөр настан, ахмад хуульч
61. Бямбасүрэнгийн Лхагва - Монгол Улсын Бүсчилсэн хөгжлийн ажлын албаны дарга
62. Даваацэрэнгийн Лхагваа - Нийслэлийн Баянгол дүүргийн 4 дүгээр хорооны өндөр настан, УБТЗ-ын ахмад ажилтан
63. Банзрагчийн Лхамсүрэн - "Монгол шуудан" ХК-ийн шуудангийн 49 дүгээр салбарын эрхлэгч
64. Нурмухатын Мадениет - Баян-Өлгий аймгийн Өлгий сумын өндөр настан, ахмад ижвөнөр
65. Самбууныамын Мандаалай - Дорнод аймгийн Хэрлэн сумын цэцэрлэгийн эрхлэгч
66. Гун-Аажавын Манлайжав - Цөмийн энергийн газрын Цөмийн болон цацрагийн хяналтын газрын дарга
67. Лааганы Мишиг - Хөвсгөл аймгийн Шинэ-Идэр сумын 1 дүгээр багийн малчин
68. Сэмжааны Мядагмаа - Дундговь аймгийн Сайхан-Овоо сумын хүн эмнэлгийн эрхлэгч, их эмч, МАХН-ын үүрийн дарга
69. Даваагийн Найдансүрэн - Нийслэлийн эрчим хүчний "Дулааны цахилгаан станц-4" ХК-ийн механик цехийн тохарьчин
70. Цэрэннадмидийн Намжил - Нийслэлийн худалдаа, үйлчилгээний "Цэцүүх трейд" ХХК-ийн захирал
71. Донкорын Нансалмаа - Орхон аймаг дахь уулын баяжуулах "Эрдэнэт" үйлдвэрийн ерөнхий нягтлан бодогчийн бүртгэлийн автоматжуулалт хариуцсан орлогч
72. Очирбатын Насанбурмаа - Цагдаагийн ерөнхий газрын харьяа "Хүч" спорт хорооны тамирчин, цагдаагийн дэслэгч

73. Цэрэнтогтохын Нацагдорж - Өвөрхангай аймаг дахь "Үнэн" сонин ажилтан
74. Батжаргалын Нина - Дархан-Уул аймгийн Залуучууд театрын хөгжимчин
75. Жамбалдоржийн Нэргүй - Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны ахлах мэргэжилтэн
76. Жийлээгийн Нэргүй - Архангай аймгийн ИТХ-ын дарга
77. Алгиагийн Одгэрэл - МУИС-ийн Монгол хэл, соёлын сургуулийн ардын урлаг судлалын тэнхимийн багш
78. Лувсандоржийн Одгэрэл - Хэнтий аймгийн Хэрлэн сумын 4 дүгээр багийн иргэн, "Цэнэ трейд" ХХК-ийн зөвлөх
79. Даваагийн Пагма - Төв аймгийн Сүмбэр сумын өндөр настан, төр захиргааны байгууллагын ахмад ажилтан
80. Дашпүрэвийн Пүрэвбаатар - Нийслэлийн хууль эрх зүйн "Зөв" товчооны эрхлэгч
81. Цэдэндоржийн Пүрэвдоо - "Монголын дүлий иргэдийн байгууллагуудын үндэсний холбоо" ТББ-ын ерөнхийлөгч
82. Шажингийн Пүрэврагчаа - Говь-Алтай аймгийн мал эмнэлгийн үржлийн албаны дарга
83. Чойжилын Сайнбаяр - Дарханы "Эрэл" цементийн үйлдвэрийн захирал
84. Лувсангийн Сайнбуян - Увс аймгийн "Эрдэм-Оргил" цогцолбор сургуулийн технологийн багш
85. Бямбын Саран - Улсын мэргэжлийн хяналтын газрын Байгаль орчин, геологи, уул уурхай, цацрагийн хяналтын улсын албаны дарга
86. Мөнхөөгийн Саруулзам - Булган аймгийн МАХН-ын хорооны дэд дарга
87. Янгүгийн Содбаатар - МАХН-ын Бага хурлын гишүүн, Улсын мэргэжлийн хяналтын газрын дэд дарга
88. Цэвээний Содном - Төв аймгийн Цээл сумын байгаль хамгаалах "Цоохорын булаг" төрийн бус байгууллагын гүйцэтгэх захирал
89. Осорын Сумъяагарав - Сүхбаатар аймгийн Боловсрол, соёлын газрын бага боловсрол хариуцсан арга зүйч
90. Авирмэдийн Сүрэн - Нийслэлийн эрчим хүчний Төвийн бүсийн цахилгаан дамжуулах сүлжээ" ХК-ийн ахлах монтёр
91. Гомбосүрэнгийн Сүрэн - Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн ЗДТГ газрын Нийгмийн хөгжлийн хэлтсийн боловсрол хариуцсан зохион байгуулагч
92. Даржаагийн Товуу - Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн өндөр настан, ахмад багш
93. Даваасамбуугийн Товуудорж - Нийслэлийн "Мэдээлэл-Аудит" ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал
94. Бальдирын Тогтох - Өмнөговь аймгийн Даланзадгад сумын өндөр настан, төр, захиргааны байгууллагын ахмад ажилтан
95. Сүрэнгийн Тогтох - Нийслэл Чингэлтэй дүүргийн 61 дүгээр сургуулийн ангийн багш
96. Балдоржийн Тойвгоо - Төв айм Зуунмод сумын "Шинэ-Оргил төв" ХХК-ийн менежер
97. Чулууны Тортвоо - МУБИС-ийн хаг Багшийн сургуулийн багш
98. Лувсаннамжилын Төмөр - Нийслэл Монгол Хятадын хамтарсан "Мандухай" ХХК захирал
99. Доноровын Төрмөнх - Увс аймгийн Биений тамир спортын хорооны ерөнхий менежер
100. Цэдэвийн Тунгалаг - Нийслэлийн Уул дүүргийн 3 дугаар хорооны өндөр настан, ажилтан
101. Завын Туул - Монголын Өмгөөлөгч холбооны сургалт, мэдээллийн төвийн захи өмгөөлөгч
102. Гончигзэвэгийн Тэнгэр - МАХН-ын Удирдах зөвлөлийн Ажлын албаны гад харилцааны албаны дарга
103. Дашийн Улаанхүү - Дорноговь айм Алтанширээ сумын Иргэдийн төлөөлөгчд хурлын дарга
104. Дашнямын Хишигбат - Хөвсгөл айм алдарт уяач, малчин
105. Дашдоржийн Хэнмэдхөвхүү - Дархан Уул аймгийн Дархан сумын 13 дугаар багийн өндөр настан, төр захиргааны байгууллагын ажилтан
106. Намсрайн Цагаанхүү - МАХН-ын зүйн хорооны нарийн бичгийн дарга
107. Дуламсүрэнгийн Цэвэлмаа-Монгол Ардчилсан намын мониторингийн ажилтан
108. Цэрэндуламын Цэвээнням - Үндэстний Статистикийн хорооны мэргэжилтэн
109. Бадарчийн Цэдэн-Иш - Дархан аймгийн Музейн зөвлөх
110. Дүгэржавын Цэдэнпил - Дархан аймгийн "Нээлттэй" ахлах 30 дугаар сургуулийн багш
111. Баянжавын Цэндээ - И Н Е Г - нягтлан бодох бүртгэлийн хэлтсийн дарга
112. Дэжидийн Цэрэндорж - Дунд аймгийн Луус сумын Суврага багийн малчин
113. Рэнчингийн Цэрэнпил - Хөвсгөл аймгийн Гурил тэжээлийн үйлдвэрийн ажилтан
114. Дамдингийн Цэцэгсүрэн - Нийслэл эрчим хүчний "Дулааны цахилгаан станц-4" ХФ тоноглолын засварчин
115. Гуржавын Чандмаа - Нийслэл Баянгол дүүргийн 54 дүгээр сургуулийн сурга менежер
116. Цэрэнгийн Чимэдхорол - Төр, захиргааны үйлчилгээ аж ахуй эрхлэх газрын төрийн өмчлөх ижтэн
117. Гэндэнгийн Чулуунбаатар - Өмнөговь аймгийн Номгон сумын багийн Засаг дарга

118. Очирхуягийн Чулуунцэцэг - МУБИС-ийн харъяа Багшийн сургуулийн математик мэдээлэл, дидактикийн тэхимийн багш

119. Дашдайнбын Ширмэнтуяа - Үндэсний у бүжгийн эрдмийн чуулгын гоцлол дуучин

120. Шатарын Энх-Амар - Сүхбаатар мгийн Биений тэмдэр спортын хорооны дарга

121. Бямбаагийн Энхбат - Боловсролын элгэс, шинэчлэл төвийн тэргүүн

122. Жадамбын Энхбаяр - Монгол Улсын Их рлын гишүүн

123. Равжихын Эрдэнэбүрэн - Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны сайдын зөвлөх

124. Төгсжаргалын Эрдэнэчимэг - Монголын Өмгөөлөгчдийн холбооны гишүүн, өмгөөлөгч

125. Ломбын Эрхэмбаяр - Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн Ардчилсан намын дарга

126. Цэжингийн Ядамсүрэн - Нийслэлийн Сүхбаатар дүүргийн 18 дугаар хорооны Засаг дарга

“ЦЭРГИЙН ГАВЪЯАНЫ ОДОНГООР:

1. Рагчаагийн Гансүх - ШШГЕГ-ын харъяа Хорих 411 дүгээр ангийн дарга, хурандаа
2. Янживын Даваажав - Уас аймгийн Улаангом сумын өндөр настан, цагдаагийн байгууллагын мад ажилтан

ХӨДӨЛМӨРИЙН ХҮНДЭТ МЕДАЛИАР:

1. Сосорбарамын Алтанзаяа - Монголын гөөлөгчдийн холбооны гишүүн, өмгөөлөгч
2. Дагвын Алтанхуяг - Нийслэлийн нгэлтэй дүүргийн Ардчилсан намын дэд дарга
3. Бат-Очирын Алтанцэцэг - Үндэсний хивын газрын ахлах мэргэжилтэн
4. Пунцагийн Алтанцэцэг - Архангай мгийн Эрдэнэбулган сумын “Хүмүүн” цогцолбор гуулийн бага ангийн багш
5. Цэдэндоржийн Алтанцэцэг - Архангай мгийн Ихтамир сумын ахлах сургуулийн элэгийн багш
6. Цэрэнбатын Баасанхүү - “Монголын хилгаан холбоо” ХК-ийн кабель шугамын өнөр
7. Тунтүүгийн Баасанцогт - “Сэрүүлэг” ид сургуулийн Удирдах зөвлөлийн дарга
8. Жанчвын Баатаржав - Сэлэнгэ аймгийн эбаатар сумын 12 жилийн 6 дугаар сургуулийн х, нийгмийн багш
9. Чогдоогийн Балжөнням - Хөвсгөл аймгийн дарт уяач, малчин
10. Чулуунбаатарын Батаа - Нийслэлийн пайх дүүргийн “Ирээдүй” сууц өмчлөгчдийн бооны захирал
11. Цэгмидийн Батбаяр - Нийслэлийн алдаа, үйлчилгээний “БОСА нэгтгэл” ТББ-ын гүүн
12. Лонхийн Батмөнх - Өмнөговь аймгийн нлай сумын Өгөөмөр багийн тэмээчин
13. Шагдарын Баяраа - Хөвсгөл аймгийн аанчуур сумын 2 дугаар багийн иргэн, цаачин
14. Цэрэндовдонгийн Баярмаа - ислэлийн хүнсний үйлдвэрлэлийн “Сүү” ХК-ийн бэлтгэлийн менежер
15. Гомборачаагийн Бор - Нийслэлийн гэлтэй дүүргийн Мэргэжлийн хяналтын хэлтсийн сний эрүүл ахуйн хяналтын улсын байцаагч
16. Цэндийн Бор-Охин - Нийслэлийн хүнсний үйлдвэрлэлийн “Сүү” ХК-ийн цахилгааны иөкөнөр
17. Санжаажавын Бүрэнжаргал - МАХН-ын Удирдах зөвлөлийн төв архивын ажилтан
18. Батбаярын Бямбадорж - МАХН-ын Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах албаны дарга
19. Лувсандоржийн Бямбадорж - Дархан-Уул аймгийн “Дархан-Ус-Суваг” ХХК-ийн албаны дарга
20. Гочоогийн Бямбажав - Нийслэлийн Багахангай дүүргийн 1 дүгээр хорооны өндөр настан
21. Шаравсэнгийн Бямбажав - Нийслэлийн Баянгол дүүргийн “Эрдмийн өргөө” цогцолбор сургуулийн зураг технологийн багш
22. Дашбалжирын Галбадрах - Архангай аймгийн Өгийнуур сумын хүн эмнэлгийн эрхлэгч, их эмч
23. Ванчигийн Даваажав - Дархан-Уул аймгийн “Дарханы Дулааны цахилгаан станц” ХК-ийн дулааны хянах хэмжүүр-автоматикийн цехийн дарга
24. Гонгорын Дамдинням - Монголын Ардчилсан социалист оюутны холбооны дэд ерөнхийлөгч
25. Дашчирэвийн Доосмаа - Архангай аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн хүүхдийн тасгийн ахлах сувилагч
26. Сандагийн Долгорсүрэн - Нийслэлийн Баянгол дүүргийн “Оюуны ундраа” цогцолбор сургуулийн түүх, нийгмийн ухааны багш
27. Жалбуугийн Дэчингаам - МУБИС-ийн харъяа Архангай аймаг дахь Багшийн коллежийн математикийн багш
28. Чадраабалын Ендонсамбуу - Хөвсгөл аймгийн “Хөвсгөл Зам” ХХК-ийн гагнуурчин, засварчин

29. Гомбын Золбоот - "Өнгөт инээд" интертаймент хамтлагийн жүжигчин
30. Машбатын Зоригт - Нийслэлийн барилгын "Ксөөнвүд" ХХК-ийн захирал, Монголын Үндэсний сурын харвааны тэргүүлэгч гишүүн
31. Рэнцэнхүүгийн Зоригтбаатар - Дорнод аймгийн Олимп судлалын төвийн захирал
32. Сандагийн Долгорсүрэн - Нийслэлийн Баянгол дүүргийн "Оюуны ундраа" цогцолбор сургуулийн түүхийн ухааны багш
33. Цэрэннадмидын Мөнгөнцэцэг - Дундговь аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын дарга
34. Очирын Мөнхтүвшин - Ховд аймгийн Чандмань сумын "Талын булаг" багийн эмч
35. Эвэртний Мэндбаяр - Увс аймгийн Зүүнхангай сумын дунд сургуулийн захирал
36. Равжирын Мягмардорж - Монголын Ардчилсан социалист оюутны холбооны дэд ерөнхийлөгч, "Хүрэн булаг" ХХК-ийн ерөнхий захирал
37. Дүйнхэрийн Мягмаржав - Архангай аймгийн усны аж ахуйн "Ар Чандмань" ХХК-ийн ермийн мастер
38. Батмөнхийн Наранцэцэг - Онцгой байдлын ерөнхий газрын харъяа Орхон аймаг дахь улсын нөөцийн салбарын дарга
39. Гийвшинэнгийн Наранцэцэг - Уламжлалт анагаахын шинжлэх ухаан технологи, үйлдвэрлэлийн корпорацийн эрдэм шинжилгээний ахлах ажилтан
40. Пүрэвжавын Наранцэцэг - Улсын мэргэжлийн хяналтын газрын архивын эрхлэгч
41. Хүүхэнтоогоогийн Нэргүй - Дундговь аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн сэтгэцийн эмгэг судлалын их эмч
42. Дамбын Отгонбаяр - "Хурд" хамтлагийн хөгжимчин
43. Сэр-Одын Оюунжаргал - Нийслэлийн Чингэлтэй дүүргийн 56 дугаар цэцэрлэгийн багш
44. Бат-Очирын Оюунчимэг - Дархан-Уул аймгийн "Дарханы Дулааны цахилгаан станц" ХК-ийн химийн цехийн инженер
45. Гомбосүрэнгийн Оюунчимэг - Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын үйлчлэгч
46. Чүлтэмсүрэнгийн Рина - ШШГЕГ-ын харъяа хорих 411 дүгээр ангийн хянагч, ахлах ахлагч
47. Шаравын Сумъяадаш - Архангай аймгийн Хангай сумын Засаг даргын Тамгын газрын дарга
48. Адъяшагийн Сэлэнгэбаатар - Орхон аймгийн Баян-Өндөр сумын 11 жилийн 14 дүгээр дунд сургуулийн захирал
49. Шагдарын Сэрмаа - Архангай аймгийн Батцэнгэл сумын Засаг даргын Тамгын газрын бичиг хэргийн эрхлэгч
50. Тавхайн Таниа - Өмнөговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын дэргэдэх Ахмадын зөвлөлийн дарга
51. Чойжиндамбын Төмөр - ШШГЕГ-и харъяа хорих 411 дүгээр ангийн тогооч, ахл ахлагч
52. Гомбын Төмөрбаатар - Увс аймгийн "Шинэ-Ирээдүй" цогцолбор сургуулийн бага анги багш
53. Бат-Ирэны Түмэндэлгэр - Архангай аймгийн Эрдэнэбулган сумын 5 дугаар цэцэрлэгийн эрхлэгч
54. Дашдараагийн Ундармаа - Нийслэлийн Сонгинохайрхан дүүргийн 11 дүгээр хорооны Зас дарга
55. Бидаажавын Уранчимэг - Дархан-Уул аймгийн Биеийн тамир спортын хорооны ахл дасгалжуулагч
56. Санжийн Үржин - Нийслэлийн хэвлэлийн "Эрдэнээул" ХХК-ийн захирал
57. Сүрэнжавын Үрчгэр - Гадаад харууцааны яамны Дипломат байгууллагын үйлчилгээний ахуйн газрын слесарь
58. Нямдаваагийн Хүрэлбаатар - Халдвас өвчин судлалын үндэсний төвийн дэд захирал
59. Сүхбаатарын Цогдэлгэр - Сүхбаат аймгийн Боловсрол, соёлын газрын соёл хариуцсан мэргэжилтэн
60. Бадрахын Цогзолмаа - Нийслэлийн Баянзүрх дүүргийн 11 жилийн 53 дугаар сургуулийн бага ангийн багш
61. Нацагдоржийн Цэвээнмядаг - ШУА-и Биологийн хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээн ажилтан, лабораторийн эрхлэгч
62. Идэшийн Цэндсүрэн - Сэлэнгэ аймгийн Шаамар сумын өндөр настан, ахмад багш
63. Чойжилсүрэнгийн Цэрэнбат - Архангай аймгийн Өндөр-Улаан сумын Ахмадын хороо дарга
64. Бандийн Цэцэгэ - Нийслэлийн Баянзүрх дүүргийн 22 дугаар цэцэрлэгийн багш
65. Санжаагийн Цэцэгэ - Дархан-Уул аймгийн 18 дугаар сургуулийн бага ангийн багш
66. Пүрэвсэдийн Энхболд - Дархан-Уул аймгийн "Дарханы Дулааны цахилгаан станц" УИИ-ийн зуухны тоос бэлтгэх тоноглолын засварчин
67. Гүнчин-Ишийн Энхбаяр - Засгийн газар хэрэгжүүлэгч агентлаг Удирдлагын академи эдийн засгийн тэнхимийн эрхлэгч
68. Пүрэвжальн Энхтуяа - "Дархан-Уул аймгийн "Дархан-Ус Суваг" ХХК-ийн үйлдвэр технологийн дарга
69. Цолын Эрдэнэ-Очир - МАХН-ын Удирд зөвлөлийн сан хөмрөгийн хэлтсийн жолоот сантехникч
70. Дүгэрсүрэнгийн Эрдэнэцэцэг - Орхон аймгийн МАХН-ын хорооны дэд дарга

ЦЭРГИЙН ХҮНДЭТ МЕДАЛИАР:

1. Лувсаншаравын Баасансүрэн - ШШГЕГ-арьяа Төв аймаг дахь Хорих 417 дугаар ангийн дэвэрийн дарга, дэд хурандаа

2. Лхагвын Баатар - Дорноговь аймгийн даргын Тамгын газрын Цэргийн штабын дарга, ндаа

3. Дэндэвийн Бямбацогт - Нийслэлийн нгол дүүргийн цагдаагийн хэлтсийн глжүүлэх байрны дарга, цагдаагийн хошууч

4. Хэнмэдхэвийн Ганбаа - Дорнод аймаг Шийдвэр гүйцэтгэх албаны цагдан хорих яны дарга, хошууч

5. Цодонгоогийн Ганбат - Хууль зүй, дотоод ийн яамны Шүүхийн шинжилгээний үндэсний

төвийн Криминалистикийн хэлтсийн мэргэшсэн шинжээч, цагдаагийн дэд хурандаа

6. Нямсүрэнгийн Отгончимэг - ШШГЕГ-ын харьяа "Хэрэмт цамхаг" үйлдвэрийн газрын ерөнхий нягтлан бодогч, дэд хурандаа

7. Жамъяны Оюунтунгалаг - ШШГЕГ-ын харьяа Төв аймаг дахь Хорих 415 дугаар ангийн тооцооны нягтлан бодогч, дэд хурандаа

8. Лхүндэвийн Оюунчимэг - ШШГЕГ-ын харьяа хорих 407 дугаар ангийн санхүү, эдийн засаг, үйлдвэрлэл эрхэлсэн дэд дарга, дэд хурандаа

9. Ргачаагийн Хишигжаргал - ШШГЕГ-ын Тогтоол гүйцэтгэх газрын ерөнхий жижүүр, дэд хурандаа

"ШУДАРГА ЖУРАМ" МЕДАЛИАР:

1. Галсантоогоочийн Баттулга - МАХН-ын рдах зөвлөлийн ажлын албаны барилга галт, инженер техникийн албаны дарга

2. Төмөрбаатарын Батцож - Дархан-Уул ийн Дархан сумын 3 дугаар багийн иргэн, глагчин

3. Батхуягийн Бямбахүрэл - Сэлэнгэ ийн Шаамар сумын Дэлгэрхааны 1 дүгээр

багийн иргэн

4. Ганболдын Ганхуяг - "Сор Секьюрити" харуул хамгаалалтын албаны хамгаалагч

5. Авирмэдийн Сайнбаяр - Д а р х а н - У у л аймгийн Дархан сумын 3 дугаар багийн иргэн, жолооч

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ**

Н.ЭНХБАЯР

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЙД, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ, ХӨДӨЛМӨРИЙН САЙДЫН ХАМТАРСАН ТУШААЛ

оны 12 дугаар
ан 17-ны өдөр

Дугаар 274/137

Улаанбаатар
хот

Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь, хугацаа тогтоох жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай

ийн даатгалын тухай хуулийн 28 дугаар ийн 2 дахь хэсгийг үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь, даа тогтооход баримтлах "Ердийн өвчний шалт" -ыг нэгдүүгээр, "Мэргэжлээс шалтгаалсан ий жагсаалт" -ыг хоёрдугаар хавсралтын ёсоор нсугай.

2. Энэ тушаалаар батлагдсан жагсаалтыг өмөр зохицуулалтын үйл ажиллагаанд мөрдөж глахыг нийт эмнэлэг, эмнэлэг хөдөлмөрийн длах комисс, эмнэлгийн байгууллагуудын дэг хяналтын комисс-т тус тус даалгасугай.

3. Тушаалын хэрэгжилтэнд хяналт тавьж глахыг Эрүүл мэндийн яамны Мэдээлэл пт-шинжилгээ Үнэлгээний газар /С.Энхболд/, ийн хамгаалал, хөдөлмөрийн яамны Хүн амын

хөгжил, Нийгмийн хамгааллын бодлого зохицуулалтын газар /Ц.Нацагдолгор/-т тус тус үүрэг болгосугай.

4. Энэ тушаал гарсантай холбогдуулан Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайдын 1997 оны 7 дугаар сарын 15-ны өдрийн "Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь тогтоох, хөдөлмөрийн зохицуулалт хийх заавар, жагсаалтыг шинэчлэн батлах тухай" А/250 тоот тушаалын хоёр, гуравдугаар хавсралтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН
САЙД**

С.ЛАМБАА

**НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ,
ХӨДӨЛМӨРИЙН САЙД**

Т.ГАНДИ

Эрүүл мэндийн сайд, Нийгмийн хамгаалаг
хөдөлмөрийн сайдын 2008 оны 12 дугаар
сарын 17-ны өдрийн 274 / 137 тоот
хамтарсан тушаалын нэгдүгээр хавсралт

НЭГ. ЕРДИЙН ӨВЧНИЙ ЖАГСААЛТ

Д/д	Өвчний нэр, үе шат	Хөдөлмө- рийн чадвар алдалтын хувь, хэмжээ	Хөдөл- мөрийн чадвар алдал- тын хугацаа
Нэг. Халдварт өвчин			
1.1	Архаг соривт хөндийн сүрьеэгийн хурцдалын үе, хордлоготой, хоёр уушиг хамарсан зүрх, судасны дутагдлын II, III үе	80-90	
1.2	Үе мөч нь саажсан, хараагүй болсон, ухаалч мэдрэлийн гажиг бүхий сүрьеэгийн менингийн хүнд хэлбэр, нуруу ясны сүрьеэ хүндэрч саажсан	70-100	
1.3	Өрөөсөн бөөрөндөө мэс засал хийлгэж авахуулсан, нөгөө бөөрөнд нь сүрьеэ болон бусад өвчний өөрчлөлттэй, бөөрний үйл ажиллагааны архаг дутагдалтай	80-90	
1.4	Амьсгалын болон бусад эрхтэний сүрьеэгийн хүнд хэлбэр, эмчилгээний дараа халдвар бүхий цаашид сүрьеэгийн эмчийн хяналтанд эмчлүүлэх шаардлагатай	70-80	
1.5	Уушигны болон бусад эрхтэнд (бөөр, яс, үе мөч, гэдэс, умай, дайрын наалдац нэвчдэс, сарын тэмдэг...) сүрьеэгийн улмаас мэс засал хийлгэсэн	50-70	Эхний 2 ж
1.6	Сүрьеэгийн улмаас болж тухайн эрхтэн, системийн үйл ажиллагаа дахин сэргээгдэхгүйгээр бүрэн алдагдсан	70-100	
1.7	ХДХВ/ДОХ	60-90	
1.8	<ul style="list-style-type: none"> Бруцеллээ өвчний үе, мөгөөрс, ясны бүтэц өөрчлөлттэй, дотор эрхтэний, мэдрэлийн, эмнэл зүйн хавсарсан болон бусад халдвартай хавсарсан архаг хэлбэр 	а/ Тэнцвэр хагас алдсан хэлбэр	50-69
		б/ Тэнцвэр алдсан хэлбэр	60-90
Хоёр. Сэтгэцийн эмгэг			
Органик гаралтай сэтгэцийн өөрчлөлттэй мэдрэлийн бусад голомтгүй эмгэг:			
2.1	Органик гаралтай сэтгэцийн өөрчлөлттэй тархины эмгэг	70-80	
2.2	Альцгеймерийн өвчний үеийн тэнэгрэл	70-100	Хугацаан
2.3	Судасны өвчний үеийн тэнэгрэл	80-100	
2.4	Тархины гэмтэл ба үйлийн хямрал, бие махбодийн өвчний шалтгаант сэтгэцийн бусад эмгэг	80-90	
2.5	Тархины өвчин, гэмтэл, үйлийн хямралын шалтгаант бие хүний ба зан үйлийн бусад органик ба шинж тэмдгийн эмгэг	70-80	
2.6	Архины шалтгаант сэтгэцийн болон зан үйлийн эмгэг	50-60	Нэг удаа сараар
Сэтгэц идэвхит эм бодисын шалтгаант зан үйлийн эмгэг:			
2.7	Сэтгэцийн идэвхит (наркотик) бодисын шалтгаант сэтгэцийн болон зан үйлийн эмгэгүүдээс үүссэн тэнэгрэл	80-89	
Шизофрени, шизофренийн хэв шинжит ба дэмийрэх эмгэг:			
2.8	Шизофренийн хий үзэгдлийн, дэмийрлийн хүүхдэрхэг, кататоник хэлбэрүүд		

	а/ Ремисс «б» хувь хүний шинж төрх бүрэн алдагдсан, сайжрал байхгүй	90-100	
	б/ Ремисс «д»-тэй хувь хүний шинж төрх буурч нийгмийн дасан зохицох чадвар алдагдсан	80-90	
	в/ Ремисс «с» хувь хүний шинж төрхийн өв тэгш байдал өөрчлөгдөж сэтгэл зоригтүйдлийн хам шинжтэй, хөдөлмөр эрхлэх чадвар буурсан	70-80	
	г/ Шизофренийн дараах сэтгэл гутрал, үлдэц шизофрени	70-80	
2.9	Шизофренийн хэв шинжит эмгэг	50-60	
2.10	Байнга дэмийрэх эмгэгүүд	70-79	
2.11	Шизоаффектив эмгэгийн сэтгэл хөөрөх, гутрах, холимог хэлбэрүүд	70-90	
Сэтгэл цочирдлын эмгэг:			
2.12	Хоёр туйлт сэтгэл цочирдлын (сэтгэл хөөрөл, сэтгэл гутрал) эмгэг ээлжлэн гасралтгүй явагдаж буй үе	80-90	
2.13	Хоёр туйлт сэтгэл цочирдлын (сэтгэл хөөрөл, сэтгэл гутрал) эмгэг хоорондоо богино хугацааны завсартай дахиж буй үе	70-80	
2.14	Хоёр туйлт сэтгэл цочирдлын (сэтгэл хөөрөл, сэтгэл гутрал) 2 сараас дээш хугацааны завсартай дахиж буй үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
Стрессэй холбоотой неврозын болон биеийн хэлбэрийн эмгэг:			
2.15	Эмчилгээний үр дүнд тодорхой засал авахгүй, үл ялжих зовлонг байдал, истерийн саажилт, дуугүйдэл зэрэг шинжүүд жилээс дээш хугацаагаар үргэлжилсэн үе	50-60	
2.16	Эмчилгээний засрал муутай, ужиг явцтай бие хүний байдалд мэдрэлийн ядаргааны байнгын өөрчлөлт орсноос шалтгаалан мэргэжлийн ажлаа хийх боломжгүй болсон	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
Бие хүний ба зан үйлийн эмгэг:			
2.17	Хүнд хэлбэрийн ба өвчирхөх хэлбэрийн бие хүний эмгэгүүд	50-60	
2.18	Эзэншил алдагдалт 4-6 сар үргэлжилбэл	50-60	
Оюуны хомсдол:			
2.19	Оюуны хөнгөн хомсдол (IQ 50-69) /Дүйнгэ тэнэг-насанд хүрэгсэдийн сэтгэцийн байдал 9-12 насны хүүхдийнхтэй адил хөгжилтэй/	50-60	
2.20	Оюуны хүндэтгэр хомсдол (IQ 35-49) /Мангуу тэнэг-насанд хүрэгсэдийн сэтгэцийн байдал 6-9 насны хүүхдийнхтэй адил хөгжилтэй/	70-90	
2.21	Оюуны хүнд хомсдол (IQ 20-34) /насанд хүрэгсэдийн сэтгэцийн байдал 3-6 насны хүүхдийнхтэй адил хөгжилтэй/	90-100	Хугацаагүй
2.22	Оюуны маш хүнд хомсдол (IQ 20 хүртэл) /Усан тэнэг-насанд хүрэгсэдийн сэтгэцийн байдал 3 наснаас бага хүүхдийнхтэй адил хөгжилтэй/	100	Хугацаагүй
Гурав. Дотрын өвчнүүд			
Зүрхний үйл ажиллагааны дутмагшил:			
1	Төрөлхийн гажууд	а/Зүрхний архаг дутагдлын «С» үе шат б/Зүрхний архаг дутагдлын «D» үе шат	50-69 70-100
2	Огдмол гажууд	а/Зүрхний архаг дутагдлын «С» үе шат б/Зүрхний архаг дутагдлын «D» үе шат	50-69 70-100
Артерийн даралт ихдэх өвчин:			
4	Артерийн даралт ихдэх өвчний II үе	Эрсдлийн зэрэглэл IV(маш өндөр) а/Зүрхний архаг дутагдлын «С» үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%), Бөөрний архаг дутагдлын II үе шат, тархины цусан хангамжийн архаг дутагдал	50-69 50-69
5	Артерийн даралт ихдэх өвчний III үе	б/Зүрхний архаг дутагдлын «D» үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36%-иас бага), Бөөрний архаг дутагдлын III үе шат, Нүдний угт торлог бүрхэвчийн хаван, ховхролт үүссэн байх в/Тархинд цус харваж, саажилт үлдсэн байх, Зүрхний шигдээс тусаж, сорвижилт үлдсэн байх	70-100 70-100

Зүрхний цус хомсрох /ишеми/:

3.6	Тогтонги явцтай цээжний бах	а/Үйл ажиллагааны III зэрэг (зүрхний ачаалалтай бичлэгээр батлагдсан байх)	50-69
		б/Үйл ажиллагааны IV зэрэг	70-100
3.7	Тогтонги бус явцтай цээжний бах	Даамжрах явцтай	50-69
3.8	Зүрхний шигдээс	а/Дахисан шигдээс, шигдээсний дараах цээжний бах	50-69
		б/Хүнд хэлбэрийн архаг хүндрэлтэй (зүрхний архаг дутагдлын "C" ба "D" үе шат, зүрхний цүлхэн, Дресслерийн хам шинж)	70-100
3.9	Ишемийн кардиомиопати	а/Зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%)	50-69
		б/Зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36 %-иас бага)	70-100
3.10	Шигдээсний дараах зүрхний хатуурал (эмгэг Q шүд ЗЦБ-д илэрсэн байх)	а/Зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%)	50-69
		б/Зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36 %-иас бага)	70-100

Зүрхний хэм алдагдалт:

3.11	Хүнд хэлбэрийн, түр зуурын муужралт (синкопи) өгдөг хэмнэл алдагдлууд (пароксизмал тахикарди, тосгуур ховдлын хориг III зэрэг, синусын зангилааны сулралын хам шинж)	50-69
------	--	-------

Зүрхний үрэвсэлт өвчнүүд:

3.12	Шүүдэст наалдаст перикардит	а/Зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%)	50-69
		б/Зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36 %-иас бага)	70-100
3.13	Миокардит	а/Зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%)	50-69
		б/Зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36 %-иас бага)	70-100
3.14	Халдварт эндокардит	Тархи, зүрх, бөөр, дэлүүнд хүндрэл өгсөн	50-69

Кардиомиопати:

3.15	Тэлэгдлийн кардиомиопати	а/Зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%)	50-69
		б/Зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36 %-иас бага)	70-100
3.16	Зузааралтын кардиомиопати	а/Зүрхний архаг дутагдлын "C" үе шат (ЭХОКГ-д EF=36-48%)	50-69
		б/Зүрхний архаг дутагдлын "D" үе шат (ЭХОКГ-д EF нь 36 %-иас бага)	70-100

Гол судасны өвчин:

3.17	Гол судасны цүлхэн	а/Хууралтгүй цүлхэн	50-69
		б/Хууралттай цүлхэн	70-100

Коллагенозын өвчнүүд:

3.18	Чонон яр	а/Өндөр идэвхижилтэй, дотор эрхтэнүүдийг гэмтээсэн боловч үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй түгмэл хэлбэр	50-69
		б/Дотор эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	70-100
3.19	Хэрх төст артрит	а/Өндөр идэвхижилтэй олон үений үйл ажиллагаа алдагдсан	50-69
		б/Өндөр идэвхижилтэй, дотор эрхтэнүүдийг гэмтээсэн боловч үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй түгмэл хэлбэр	50-69
		в/Дотор эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	70-100

3.20	Васкулит	а/Өндөр идэвхижилтэй, дотор эрхтэнүүдийг гэмтээсэн боловч үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй түгмэл хэлбэр	50-69	
		б/Дотор эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	70-100	
3.21	Склеродерми	а/Өндөр идэвхижилтэй, дотор эрхтэнүүдийг гэмтээсэн боловч үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй түгмэл хэлбэр	50-69	
		б/Дотор эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	70-100	
22	Зангилаат перикардит	а/Өндөр идэвхижилтэй, дотор эрхтэнүүдийг гэмтээсэн боловч үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй түгмэл хэлбэр	50-69	
		б/Дотор эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	70-100	
23	Дерматомиозит	а/Өндөр идэвхижилтэй, дотор эрхтэнүүдийг гэмтээсэн боловч үйл ажиллагааны дутагдал илрээгүй түгмэл хэлбэр	50-69	
		б/Дотор эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны дутагдал илэрсэн	70-100	
Гуурсан хоолойн архаг үрэвсэл, уушигны тэлэгдэлт, уушиг сорвижих, гуурсан хоолойн тэлэгдэх өвчнүүд:				
24	Уушиг, зүрхний үйл ажиллагааны хүнд дутагдал, (хаван, ацидозын үзэгдэл, хэвлийн гялтангийн хөндийд шингэнтэй)		80-100	
25	Уушигны амьсгалын дутагдлын III үе		50-70	
26	Гуурсан хоолойн тэлэгдэлтийн илэрхий хүндэрсэн хэлбэр, бусад эрхтэний талаас хүндрэл үүссэн		60-90	
Гуурсан хоолойн багтраа:				
27	Ойр ойрхон дахилт өгч, уушиг, зүрхний талаас хүндрэл илэрсэн		60-80	
28	Уушиг, зүрхний үйл ажиллагааны дутагдал үүсэх, бусад эрхтэнд амилоидозын шинж илэрсэн үе		70-90	
29	Элэгний хатуурал	а/ Чайлд-Пьюгийн ангилалаар «В»	50-69	
		б/ Чайлд-Пьюгийн ангилалаар «С»	70-100	
30	Элэгний архаг үрэвсэл	а/ Үйл ажиллагааны дутагдалгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
		б/ Үйл ажиллагааны дутагдалтай	50-60	
31	Цэсний сүвгийн хагалгааны дараах сорвижилт, нарийсалтаас үүссэн шарлалтын хэлбэр		50-69	
32	Нойр булчирхайн архаг үрэвслийн олон дахих хэлбэр		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
33	Порфирины өвчний хүнд хэлбэр		50-60	
34	Шархлаа өвчний хүндэрсэн хэлбэрүүд		70-90	
35	Нарийн гэдэсний шимэгдүүлэх үйл ажиллагааны алдагдлын хүнд хэлбэр		60-89	
36	Архаг ходоодны үрэвслийн хүнд хэлбэр /дисбактериоз, мало-абсорбци хам шинж илэрсэн/		50-70	
37	Кронийн өвчин		70-89	
Бөөрний архаг өвчнүүд: /Пиелонефрит, гломерулонефрит, амилоидоз/				
38	Архаг дутагдлын үе	а/ I, II а үе	60-69	
		б/ II б, III үе	70-100	
Дотоод шүүрлийн булчирхайн өвчнүүд:				
39	Чихрийн шижин тураал бүхий хүнд хэлбэр, бөөр нүдний талаас өөрчлөлттэй цусны даралт ихсэх хэлбэр		60-80	
40	Тархмал хордлогот бахуу мэс засал хийх боломжгүй болон мэс заслын дараах үеийн хүндрэл (кальци дутагдах)		60-80	
41	Бөөрний дээд булчирхайн үйл ажиллагааны дутагдал (хүнд явцтай) цусны даралт багадаа хямрал үе үе өгдөг		60-80	

3.42	Иценко- кушенгын хам шинж	50-69	
3.43	Өнчин тархинаас шалтгаалсан өсөлтийн өөрчлөлт (нанизм, акромегали) одой	70-80	Хугацаагүй
3.44	Чихрийн бус шижин	50-60	
Цусны өвчин:			
3.45	Архаг миелоплейкоз, миелофиброз	80-100	
3.46	Архаг лимфоплейкоз	80-100	
3.47	Миелома Эритреми өвчин	70-100	
3.48	Удамшлын шалтгаант цус задралын цус багадалт	60	
3.49	Аутоиммунный шалтгаант цус задралын цус багадалт	70	
3.50	Цочмог лейкоз	100	
3.51	Лимфогрануломатоз өвчний I, II A үе	70	
3.52	Лимфогрануломатоз өвчний II B ,III үе	90	
3.53	Гемофили өвчин	100	
3.54	Эссенциаль болон удамшлын тромбоцитопени, тромбоцитопати	90-100	
3.55	Шөнөөр шээх үе-үе гемоглобинжих /Маркафава-Микелийн/ өвчин	50	
Дөрөв. Мэдрэлийн өвчнүүд			
Уналт, таталт /эпилепси/:			
<ul style="list-style-type: none"> - Шалтгаанаас үл хамааран уналт таталтын хэлбэр, давтамж, үргэлжлэх хугацаанаас хамаарна. - Уналт, таталтын шинж тэмдгүүдийг дэлгэрэнгүй бичсэн байх шаардлагатай. - Хөдөлмөрийн нөхцөл нь уналтын хэлбэр, сэдэрэгдэх хүчин зүйлс, өдрийн цагийн хуваарилалтаас хамаарна. 			
4.1	Маш ховор (их уналт нь 1 жилээс илүү завсарлагатай эсвэл 3 жил уналтгүй байсан мөртлөө цаашид эмийн эмчилгээ хийх шаардлагатай, унах магадлалтай)		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,
4.2	Ховор (их уналт нь хэдэн сарын завсарлагатай, бага уналт нь хэдэн долоо хоногийн завсарлагатай)		хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50
4.3	Дунд зэргийн давтамжтай (их уналт нь хэдэн долоо хоногийн завсарлагатай, бага уналт нь хэдэн хоногийн завсарлагатай)		70
4.4	Өндөр давтамжтай (их уналт нь долоо хоног бүр эсвэл сери хэлбэртэй их уналт буюу эсэргэцсэн уналтууд, бага уналтууд өдөр бүр)		90
Тархины эмгэгтэй холбоотой үйл ажиллагааны өөрчлөлт:			
(Харвалт, тархины хавдар, тархины бүрхүүл болон эдийн үрэвслийн дараах байдал, тархины гэмтлийн дараах байдал, тархи усжилт...)			
4.5	Төвийн гаралтай вегетатив өөрчлөлттэй тархины эмгэг (жишээ нь: хүнд зэргийн нойрны өөрчлөлт, вазомотор өөрчлөлт)		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,
4.6	Дээд мэдрэлийн өөрчлөлттэй тархины эмгэг (афазы, апракси, агнози)	а/ Хөнгөн зэрэг	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,
		б/ Дунд зэрэг	50-60
		в/ Хүнд зэрэг	70-100
4.7	Тал биеийн саажилттай тархины эмгэг	а/ Хөнгөн зэрэг б/ Дунд ба хүнд зэрэг	60-69 70-100
4.8	Гурав буюу дөрвөн мөчний саажилттай тархины эмгэг		70-100
4.9	Бага тархи болон тархины баганы шинж тэмдэг (тэнцвэргүйдэл, хэл яриа тультрах, хахаж цацах, юмс хоёрлож харагдах)		70-100
Паркинсоны эмгэг болон түүнтэй төстэй эмгэг:			
4.10	Нэг буюу хоёр талд хөдөлгөөний үйлдэл бага зэргээр муудсан, тэнцвэр алдагдаагүй, хөнгөн зэргийн удаашрал		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50
4.11	Хөдөлгөөний үйлдлүүд дунд зэргээр муудсан, явж байгаад эргэхэд гуйвадаг, дунд зэргийн удаашрал		60-70
4.12	Хүнд зэргийн хөдөлгөөний өөрчлөлт, тэнцвэр алдагдсан, хөдөлгөөнгүйдэл хүртэл		70-100
Тархи нугасны тархмал хатуурал, үүнтэй төстэй эмгэг:			
4.13	Хөнгөн зэргийн явцтай, үечилсэн дахилттай, хараа, мэдрэхүй, хөдөлгөөн болон аарцгийн эрхтэний үйл ажиллагаа мэдэгдэхүйц алдагдаагүй		50-60

4.14	Дунд болон хүнд зэргийн явцтай, хараа, мэдрэхүй, хөдөлгөөн буюу аарцгийн эрхтний үйл ажиллагаа алдагдсан	70-100	
Хараатай холбоотой үйл ажиллагааны өөрчлөлт: (хараагүйдлээс бусад)			
4.15	Дээд зовхины саажилт (нэг нүд бүрэн хаагдах) Нэг нүдний булчингийн саажилт (тухайн нүдийг харахгүй болгох)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
4.16	Нүд хөдөлгөх мэдрүүлийн саажилт (N. Oculomotorius)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
4.17	Буланцар мэдрүүлийн саажилт (N. trochlearis)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих	
4.18	Нүд гадагшлуулах мэдрүүлийн саажилт (N. Abducens)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих	
4.19	Юмс хоёрлож харах (компенсацигүй страбизм)	70	
4.20	Харааны талбайн өөрчлөлт: хемианопси ба квадрантын анопси	50-60	
Хэл ярианы өөрчлөлт:			
4.21	N. recurrens саа	а/ Байнга сөөх, шивээнэж ярих б/ Афони	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, 50-60
4.22	Хэл залгиурын өөрчлөлтийн улмаас хэл яриа өөрчлөгдөх	а/ Хэл яриа муу ойлгогдоно б/ Хэл яриа ойлгогдохгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, 50-60
4.23	Ээрэх эмгэг	а/ Хэл яриа ойлгогдоно, их хэмжээний дагалдах хөдөлгөөнтэй б/ Хэл яриа ойлгогдохгүй байх	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, 50-60
Толгойг хамарсан бусад эмгэг:			
4.24	Нэг талын захын нүүрний мэдрэлийн саа	а/ Дунд зэргийн үлдэгдэл саа буюу контрактур б/ Бүрэн саа буюу гоо сайханд хүчтэй нөлөөлсөн контрактур	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, 50-69
4.25	Хоёр талын захын нүүрний мэдрүүлийн саа		70
4.26	Нүүрний невралги (жишээ нь: гуравланс мэдрүүлийн невралги)	а/ Хөнгөн, дунд зэрэг б/ Хүнд зэрэг	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, 50-70
4.27	Мигрень (өвдөлтийн давтамж болон дагавар хам шинжээс хамаарна)	а/ Хөнгөн, дунд зэрэг б/ Хүнд зэрэг	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих, 50-60
Нуруу, нугасны эмгэг: (гэмтэл, хөвдөр, цусан хангамжийн өөрчлөлт, синингомиели)			
4.28	Хүзүү хэсгийн нугасны эмгэг	а/ Бүх мөчдийн хөнгөн зэргийн саажилттай, туслах хэрэгсэлтэй явах чадвартай, аарцгийн эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны өөрчлөлтгүй	50-70
		б/ Бүх мөчдийн дунд зэргийн саажилттай, зөвхөн өөр хүний тусламжтай явах чадвартай, аарцгийн эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны өөрчлөлттэй	80-90
		в/ Бүх мөчдийн саа буюу хүнд зэргийн саажилт, аарцгийн эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны өөрчлөлттэй	100
4.29	Сээр, бүсэлхий буюу сүүл (Cauda) хэсгийн нугасны эмгэг	а/ Доод мөчдийн саа болон аарцгийн эрхтэнүүдийн ажиллагааны өөрчлөлттэй	100
		б/ Доод мөчдийн саажилт болон аарцгийн эрхтэнүүдийн ажиллагааны өөрчлөлттэй	70-90

		в/Доод мөчдийн саажилттай, аарцгийн эрхтэнүүдийн үйл ажиллагааны өөрчлөлтгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
4.30	Шээс ба өтгөний гэрц өөрчлөгдөх (инконтиненци)	а/ачаалалтай үед шээс, өтгөн бага зэргээр гарах (стрессийн инконтиненци I үе шат)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
		б/өдөр шөнө шээс мэдээгүй гарах (стрессийн инконтиненци II-III үе шат)	50-60	
		в/шээс ба өтгөний бүрэн инконтиненци	70-90	
4.31	Нурууны баганы дегенератив өөрчлөлт (дисчны эвэрхий, спинал зайн нарийсал, остеоартрит, спинал арахноидит, нугалмай хоорондын үеийн артрит)	а/Нурууны аль нэг хэсэгт дунд зэргийн үйл ажиллагааны өөрчлөлттэй(хэлбэр алдагдах, олон давтагдан хөдөлгөөн хязгаарлагдах, олон давтагдах болон хэл хоногоор үргэлжлэн нуруу өвдөх)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
		б/Нурууны аль нэг хэсэгт хүнд зэргийн үйл ажиллагааны өөрчлөлттэй (хэлбэр алдагдах, олон давтагдах буюу байнга хөдөлгөөн хязгаарлагдах, олон давтагдах болон хэдэн долоо хоног үргэлжлэн нуруу өвдөх)	50-60	
		в/Нурууны хоёр ба түүнээс дээш хэсэгт дунд болон хүнд зэргийн үйл ажиллагааны өөрчлөлттэй	70-90	
Мэдрэл бүлчингийн эмгэг:				
4.32	Хажуугийн хатингаралт хатуурал (амиотроф латерал склероз)		80-100	Хугацаагүй
4.33	Полиомиелитийн үлдэц		50-70	Хугацаагүй
4.34	Миастенийн хамшинж	а/ Хөнгөн, дунд зэргийн, эмийн эмчилгээнд сайжирдаг	50-60	
		б/ Хүнд зэргийн, эмийн эмчилгээнд мэдэгдэхүйц сайжирдаггүй	70-90	
4.35	Мэдрэл бүлчингийн даамжрах хатингаршил		70-100	
Мэдрэлийн бусад удамшлын болон дегенератив эмгэг:				
<i>(Хентингтоны хорой, Фридрейхийн атакси, спиноцеребеллар дегенераци, церебеллар атакси, дистони, хорой, атетоз, тремор)</i>				
4.36	Өөртөө үйлчлэх чадвартай		50-60	
4.37	Байнгын асрамжинд орсон		70-100	Хугацаагүй
Гарын захын мэдрэлийн эмгэг:				
4.38	Дээд мөч ба гарын нэг мэдрүүлийн саа	а/Зонхилох тал	50-69	
		б/Эсрэг тал	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
4.39	Дээд мөч буюу гарын 2 ба түүнээс дээш мэдрүүлийн саа	а/Зонхилох тал	70-90	
		б/Эсрэг тал	50-70	
Хөлийн захын мэдрэлийн эмгэг:				
4.40	Бүсэлхий-ууцны сүлжээний бүрэн саа, нэг хөлийн саа		70-80	
4.41	Дараахи мэдрүүлийн саа: N. gluteus, N. cutaneus femoralis lateralis, N. peroneus superficialis, N. peroneus profundus		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
4.42	N. femoralis буюу N. ischiadicus саа (проксимал хэсгийн)		60	
4.43	N. peroneus communis болон N. tibialis саа (дистал хэсгийн N. ischiadicus саа)		50	
Тав. Нүдний өвчин				

5.1	Өрөөсөн нүд нь сохор эсвэл хараа нь 0.02-оос дээшгүй бөгөөд энэ нь үе мөч, тулгуур эрхтний хүнд өвчинтэй хавсарвал	50-69	
5.2	Хоёр нүдний хараа тохирсон шилтэйгээ 0.03 (1.5 зайд гарын хуруу тоолох төдий) харааны талбай нь тал бүрээсээ 10 хүртэл нарийссан	70-100	
5.3	Өнгө ялгахгүй бол (нүдний нарийн хараа шаардагдах жолооч, лаборант, зураач зэрэг)	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
5.4	Төрөл бүрийн шалтгаанаар хоёр нүдний хараа бүрэн алдагдсан хараагүй	70-100	Хугацаагүй

Зургаа. Чих, хамар, хоолойн өвчин

Сонсгол тэнцвэрийн эрхтэнтэй холбоотой үйл ажиллагааны өөрчлөлт:

6.1	Хүлээн авах ба дамжуулах хэлбэрийн сонсгол бууралтын нэгдүгээр үе /20-40дб/	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
6.2	Хүлээн авах ба дамжуулах хэлбэрийн сонсгол бууралтын хоёр, гуравдугаар үе /40-80дб/	50-60	
6.3	Хүлээн авах ба дамжуулах хэлбэрийн сонсгол бууралтын дөрөвдүгээр үе /80дб-ээс дээш/	60-70	
6.4	Төрөлхийн болон олдмол дүлий, хэлгүй	70-100	Хугацаагүй
6.5	Вестибулар гаралтай, эмийн эмчилгээнд сайжирдаггүй, олон дахилттай толгой эргэлт, тэнцвэрийн өөрчлөлт, үүнтэй холбоотой огилт бөөгжилт, чих шуугих, сонсгол муудах	50-80	

Хамрын салстын архаг үрэвсэл:

6.6	Хамрын салстын архаг хатингарт үрэвсэл, II үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
6.7	Хамрын салстын архаг хатингарт үрэвсэл, III үе /хамрын таславчинд цооролт үүссэн, хэмжээ үйл ажиллагааны алдагдлаас хамаарч/	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
6.8	Хамрын салстын архаг хатингарт үрэвсэл, IV үе /хамрын таславчинд цооролт үүссэн, хамрын гадна хэлбэр өөрчлөгдсөн/	70-100	
6.9	Протез хийвч үйл ажиллагаа нь сэргэхгүй болсон эрүү тагнайн гажиг	70-90	Хугацаагүй

Долоо. Мэс заслын өвчин

Уушигны идээт өвчнүүд:

7.1	Өвчний I үе буюу ерөнхий хордлоготой, өвчин ойрхон хурцдаж удаан үргэлжлэх тохиолдлууд	50-69	
7.2	Өвчний III үе буюу биеийн байнгын ерөнхий хордлого илэрхий бөгөөд амьсгалын дутагдал үүссэн бүх биеийн амилойдоз хавсарсан	70-90	

Гялтангийн идээт архаг үрэвсэл:

7.3	Гялтангийн хөндийд идээт цоорхой үүссэн, биеийн ерөнхий хордлого илэрхий боловч амьсгалын дутагдалгүй	50-60	
-----	---	-------	--

Уушигны хагалгааны дараах байдал:

7.4	Өрөөсөн уушгиа авахуулсан, биеийн ерөнхий байдал хөнгөн, амьсгалын дутагдалгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
7.5	Үрэвсэл, хагалгааны дараа цээжний гялтангийн их наалдац үүссэн, амьсгалын дутагдал илэрсэн	50-60	
7.6	Улаан хоолойн өвчин (ахалази, цүлхэн, түлэгдэх, соривжилт, нарийсалт)	50-60	

Зүрхний мэс заслын дараах үе:

7.7	Зүрхний төрөлхийн гажигн хагалгааны дараах үе (ээнэгшил, ээнэгшил алдалтын байдлаас)	50-70	
7.8	Зүрхний олдмол гажигуудын үед хийсэн хагалгааны дараах үе (ээнэгшил, ээнэгшил алдалтын байдлаас)	70-90	
7.9	Зүрх судасны зохиомол суулгац хийлгэсэн тохиолдлууд	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	Эхний 1 жил

7.10	Электростимулятор тавигдсаны дараах үе	50	Эхний 2 жил
Тархи, нугасны мэс заслын дараах үе:			
7.11	Тархины мэс заслын дараа тал саатай буюу хоёр хөл ба дөрвөн мөчний гүн саатай тохиолдол (нөхөн сэргээх эмчилгээнд засрал авахгүй)	70-100	
7.12	Тархины мэс заслын дараа тал саажилттай, хэл ярианы өөрчлөлтгүй	50-69	
7.13	Нугасны мэс заслын дараа 2 хөл саажилттай аарцгийн эрхтний үйл ажиллагааны хямралтай	90-100	
7.14	Мэс заслын эмчилгээ хийсэн боловч хавдрыг бүрэн аваагүй	а/ хортой хавдар нь гистологийн шинжилгээгээр батлагдсан	90-100
		б/ хоргүй хавдар нь гистологийн шинжилгээгээр батлагдсан	50-60
7.15	Захын мэдрэлийн мэс засал хийлгээний дараа сэргээлт муу	50-60	
7.16	Мэс заслын дараа сэтгэцийн өөрчлөлттэй (энцефалопатия) тохиолдолд	60-69	
7.17	Тархи, нугасны мэс заслын дараа хүндрэлгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
7.18	Тархи нугасны мэс заслын дараа унадаг өвчинтэй болсон (уналтын байдлаас)	50-69	
7.19	Тархинд байгаа эмгэгийг мэс заслын аргаар эмчлэх боломжгүй (иноперавельный)	80-100	
Гэдэсний наалдац өвчин:			
7.20	Нарийн, бүүдүүн гэдсэнд хагалгаа хийлгээний дараа ямар нэг хэлбэрийн цоорхой үүсгэсэн хүндрэлээс шалтгаалж тураал үүссэн	70-80	
7.21	Хоёроос дээш удаа гэдэс нь түгжирч хагалгаа хийлгэсэн, үйл ажиллагааны хямралтай	50-69	
Хөлийн судас битүүрэх өвчин:			
7.22	Хөлийн хуруунд трофик өөрчлөлт илэрхий үүссэн, хурууны үзүүр үлжиж эхлэх үе	50-60	
7.23	Энэ өвчнөөр хөлийн аль нэг түвшинд тайруулсан	70-80	
7.24	Хөлийн гүн венийн судсанд эмгэг тогтсон шинэ илрэх хөлд байнгын хаван, трофик өөрчлөлт үүссэн	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
Ходоод, 12 хуруу гэдэсний хагалгааны дараах үе:			
7.25	Хагалгааны дараа хоол боловсруулалт муудаж турж, эцэх бусад хүндрэлтэй	50-60	Эхний 1 жил
7.26	Ходоодоо бүрэн тайруулж, зондоор хооллодог	70-80	
Элэг ба нойр булчирхайн өвчнүүд:			
7.27	Элэг хатуурах өвчний улмаас дэлүү томорсон, хагалгааны дараах үе (дэлүүний артери бөглөснөөс)	50-60	
7.28	Элэгийг бэтэг хагалгааны дараах идээт хөндий, цоорхой, наалдац үүссэн хүндрэлтэй тохиолдлууд	70-80	
7.29	Элэгийг хавдрын улмаас хийгдсэн хагалгаа элэгийг судас бөглөх эмчилгээний дараах байдал (хортой, хоргүй) хүндрэл, хордлого	60-80	
7.30	Элэг уйланхайтах, өвчний хүнд үеийн мэс заслын дараа	50-60	
7.31	Нойр булчирхайн мэс заслын дараах байдал	60-80	Эхний 1 жил
7.32	Элэгийг үүдэн вен залгах мэс заслын дараах үе	60-70	
Ясны архаг идээт үрэвсэл:			
7.33	Мэс заслын эмчилгээ хийлгэсэн боловч биеийн ерөнхий хордлого нэмэгдсэн буюу ясанд эмгэг өөрчлөлт үргэлжилсэн	60-70	
7.34	Энэ өвчний үед гар, хөл тайрах мэс засал хийгдсэн	60-100	
Рейногийн өвчин			
7.35	Гарын хуруунд трофик өөрчлөлт гарч, цусгүйдэл болж, байнгын өвдөлттэй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	

7.36	Өвчин дамжирч гарын хуруунуудад их хэмжээний үлжил үүсч тайрах мэс засал хийгдсэний дараах үе	80-100	
Бөөр, шээс дамжуулах эрхтэний мэс заслын өвчнүүд:			
7.37	Түрүү булчирхайн хоргүй хавдар, шээсний сүвний нарийсал өвчний улмаас шээсний гаралт саатаж, бөөрний дутагдалд орвол	60-69	Эхний 1 жил
7.38	Давсаг, шээлгэнцэр, шээдэг сүвний хоргүй хавдрын мэс заслын дараах үе (давтан)	50-60	
7.39	Шээс болон нөхөн үржихүйн тогтолцоо, эмэгтэйчүүдийн мэс заслын явцад үүссэн шээсний замын эрхтэний хүндрэлүүд (давсаг, үтрээний цоорхой...)	50-69	
7.40	Бөөрний үйл ажиллагаа ихээр алдагдаж бөөрний дутагдал үүсэх тохиолдолд бөөрний чулуу, бөөр усжих, үрэвсэл, бөөрний хурц, архаг идээт үрэвслийн улмаас давтан хагалгаа хийлгэсэн	65-69	
7.41	Бөөрний дээд булчирхайд хийгдсэн хагалгааны дараах байдал	70-90	Эхний 1 жил
Шулуун гэдэсний өвчнүүд:			
7.42	Бүдүүн, шулуун гэдэс тайрах хагалгааны дараа гэдэсний цоорхой үүссэн	60-80	
7.43	Бүдүүн гэдэсний өвөрмөц газартай шархлаат үрэвслийн дахилттай, хүндрэлтэй хэлбэр	50-60	
7.44	Парапроктит өвчний улмаас хэд хэдэн удаа хагалгаа хийлгэж байнгын цоорхойтой	50-70	
Хорт хавдрууд:			
7.45	Клиник рентген, цитологи, дуран болон бусад шинжилгээнүүдээр онош нь батлагдсан I,II үеийн хорт хавдрууд хагалгааны дараах үе	50-69	Эхний 2 жил
7.46	Хол, ойрын эрхтэндээ үсэрхийлж, III,IV үедээ орсон хорт хавдрууд	90-100	
7.47	Хорт хавдрын улмаас уушиг, ходоод, элэг бөөр, шулуун гэдэс зэрэг эрхтэн тайрсан ба авах хагалгаа хийлгэсний дараах байдал	70-90	Эхний 3-5 жил
7.48	Туяа эмчилгээ хийлгэж эдгэрсэн боловч эмчилгээний дараах хүндрэлтэй (индурац, гэжээллэгийн шалтгаант эдгэхгүй шархлаа, цорго үүсэх)	70-80	
7.49	Хавдрыг эмчлэсний дараа дахилт, үсэрхийлэл өгөөгүй	50	Эхний 2 жил
Хоргүй хавдрууд:			
7.50	Хоргүй хавдрын улмаас уушиг, ходоод, элэг бөөр, шулуун гэдэс зэрэг эрхтэн тайрах хагалгаа хийсний дараах байдал	50-60	Эхний 2 жил
7.51	Эрхтэн шилжүүлэн суулгасан хагалгааны дараах үе	60-80	Эхний 2 жил
7.52	Хоргүй хавдар, хавдар төст өвчний улмаас орчны эд эрхтэнийг дарсан үйл ажиллагааг алдагдуулсан, өвчтөний биеийн байдал, нас, хавсарсан өвчин, хавдрын байдал зэрэг шалтгаанаас мэс засал хийх боломжгүй тохиолдлууд, тэдгээрийн хүндрэл	50-69	
Найм. Эх барих, эмэгтэйчүүдийн өвчин			
8.1	Төрөх үеийн гэмтлийн улмаас үтрээ, давсаг, шулуун гэдэсний цоорхой үүсэх, өтгөн, шингэн баригдахгүй гарах	50-70	
8.2	Төрсний дараа аарцаг, умай, хөлний гүний хураагуур судсанд тромбофлебит болж явц нь архагшин хийсэн эмчилгээнд засал авахгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
8.3	Төрөлтийн явцад үүссэн умайн хүзүү аарцгийн холбоо, дайврын гэмтэл, цус хуралтын дараах хүндрэл	50-60	Эхний 6 сар
8.4	Умай тайрах мэс засал хийгдсэний дараа шээс байнга савирах зэрэг хүндрэл илэрвэл	50	
8.5	Удаан хугацаагаар умай урвасны улмаас зулгарал үүссэн, шээс баригдахгүй гарах	50-60	
8.6	Мэс засал хийлгэсний дараа умайн урвалт дахисан	50-60	

8.7	Сарын тэмдэгийн өөрчлөлтийн улмаас удаан хугацаагаар эмчилгээ хийх шаардлагатай болсон, дагалдах өвчнүүдийн хам шинж илэрсэн	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
8.8	Байнгын шаналгаатай эндометриоз өвчин	50-60	
8.9	Умайн широг булчинт ур субсероз байрлалтай, сарын тэмдгийн өөрчлөлттэй, цус алдалттай, цус багадалттай	50-60	
8.10	Умайн дайрын архаг үрэвсэл, хоргуй хавдрын улмаас умайн ба дайрын наалдац, нэвчдэс үүссэн, сарын тэмдэг өөрчлөгдсөн	70-90	
8.11	Хүнд, халуун хортой нөхцөлд ажилладаг зуршсан зулбалт, дутуу төрөлттэй эмэгтэй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
Ес. Арьсны өвчин			
9.1	Мөөгөн хэлбэрийн хавдрын, гүвдүүт, улайралт үлд	50-70	
9.2	Олон жил үргэлжилж байгаа тархмал, хөрзөнт, улайралтат, үе мөчний, шүүдэст хэлбэрийн хайрст үлд	50	
9.3	Арьс, салст бүрхэвчийг тархмалаар гэмтээсэн 6 сараас дээш хугацаагаар үргэлжилж байгаа цэврүүт... өвчнүүд	50-60	
9.4	Тархмал нейрофиброматоз	50-60	
9.5	Бүх биеийг хамарсан төрөлхийн загасан хайрстат	50-60	
9.6	Төрөлхийн эпидермолиз	50-70	
9.7	Тархмал олон жил үргэлжилж байгаа атопик дерматит, тархмал нейродерматит	50-70	
9.8	Архаг хэлбэрийн дахилтат ургацагт пиодерми	50-70	
9.9	Нарны шалтгаантай олон жил үргэлжилсэн тархмал экзема	50	
9.10	Дюрингийн өвчин	50	
Арав. Гэмтэл, сэлсгийн өвчин			
<i>Гавал тархины гэмтэл:</i>			
10.1	Суурь ясны хугарлын үе	80-100	Эхний 1 жил
10.2	Гавлын оройн ясны хугарал, гавлын цоорхой	50-69	Эхний 1 жил
10.3	Тархи няцарч гэмтсэн, тархи ба бүрхэвчүүдийн дээр, доор цус хуралдсан буюу түүний хүндрэл, үлдэц	70-100	Эхний 1 жил
<i>Атгаал чөмөгний толгойн гаднах ба доторхи хугарал:</i>			
10.4	Атгаал чөмөгний толгойн анатомийн болон мэс заслын хүзүүний засагдаагүй хугарал	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,	
10.5	Атгаал чөмөгний гандан хэсгийн хугарлын бороолоогүй, бороололт удааширсан, хуурамч үе үүссэн, яс онгойж дутсан, тэжээлийн ба үйл ажиллагааны алдагдалтай	70-80	
<i>Атгаалын доод булууны үе дайрсан хугарал:</i>			
10.6	Булуу дайрч Т ба Y хэлбэрээр хугараад удсан ба буруу байрлалд бороолж үйл ажиллагаа нь алдагдсан тохойн үений хөдөлгөөний хомсдол үүссэн хугарал	50-69	
10.7	Булууны булцуу, тоёруу хугараад үений завсарт орж хавчигдсан эсвэл дотор талын тоёруу хугараад богтосны мэдрэлийг дарснаас гарын үйл ажиллагаа алдагдсан	50-60	
<i>Шуу, богтосны дээд үзүүрийн (булууны) үе дайрсан хугарал:</i>			
10.8	Сэлтэрхий нь үений завсарт орж тохой нугарахад саад болсон, хумсан титэм сэртэнгийн хугарал	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	Эхний 6 сар
10.9	Шуу ясны толгой ба хүзүүгээр хугарч, бяцарч зөрж үений хөдөлгөөнийг хязгаарласан ба зарим үед түгжих шинж тэмдэгтэй хугарал	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	Эхний 6 сар
10.10	1-2 ясны хугарамтгай хэсгийн хугарал, мэдрэл тэжээлийн хямарсан тохиолдол, сарвуу шуу, бугалганы доод хэсэг хавантай бугуй, хуруу, сарвууны үеддээр хөдөлгөөн хязгаарлагдсанаас барих, атгах ажиллагаа муудсан	50-65	Эхний 6 сар
10.11	Шууны тэжээл алдагдлын Фолькманы хомсдол	50	

10.12	Бугуйн жижиг яснуудын (сар ба завь хэлбэрт) хугарал, бороолж бүрэн эдгэрээгүй, өвдөлттэй, үйл ажиллагааны алдагдалтай	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
Алганы олон шивнүүр ясны хугарал:			
10.13	Бороолоогүй эсвэл зөрөө ихтэй бороолж, сарвууны атгах ажиллагаа алдагдсан	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
10.14	Сарвууны нугалагч, тэнийлгэгч шөрмөсний гэмтлийн үлдэц	50-55	
10.15	Дээд, доод эрүүний хугарлын улмаас амны хөдөлгөөн хязгаарлагдсан	60-69	
Хүзүүний ясны хугарал:			
10.16	Аман хүзүү, хатан хүзүү бусад хүзүүний шүдэн сэртэн шахагдсан эсвэл дутуу мултраад нугасаа дараагүй бол	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
10.17	Сээр, харцага, нурууны нугасаа дараагүй хугарал, нэг буюу 2-3 нурууны их бие шахагдаж эсвэл нум нь хугараад нугасаа дараагүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
Аарцаг сүүжний ясны хугарал:			
10.18	Аарцгийн цагираг тасраагүй бүх хугарлууд	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	Эхний 1 жил
10.19	Аарцгийн цагираг хагас буюу тасарсан хугарал (мальгены)	50-65	Эхний 1 жил
10.20	Аарцгийн дотоод эрхтэний гэмтэлтэй хавсарсан нийлмэл хугарлууд	60-80	
10.21	Сүүжний тогооны ирмэгийн хугарал	50-70	
10.22	Сүүжний тогооны цөмөрсөн хугарал	65-85	
Дунд чөмөгний ясны хугарал:			
10.23	Дунд чөмөгний ясны хүзүүний үе доторхи хугарлын бороо удаашралтай эсвэл хугархайнууд нь шигдсэн	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50	
10.24	Хуурамч үе үүсч ясны эдийн бүтэц, тэжээл, гишгэх үйл ажиллагаа алдагдсан	50-70	
10.25	Дунд чөмөгний гандан хэсгийн хугарал (бороо удааширч хөлийн явах, гишгэх үйл ажиллагаа алдагдсан үед)	50-60	
10.26	Өвдөний үе доторх хугарал, хагас ба бүрэн мултрал	50-60	Эхний 1 жил
10.27	Дунд чөмөгний эргүүлэг дайрсан хугарлын үлдэц	50-60	
Шилбэ, шагай, тавхайн ясны хугарал:			
10.28	Шилбэний 2 ясны хүндрөлгүй хугарал	50	Эхний 6 сар
10.29	Шилбэний 2 яс хугарч зөрөө ихтэй бороолсноос богиносж, тахийж хөлийн тулгуур алдагдсан	50-60	
10.30	Шаантны гандан хэсгийн хугарлын дараах хүндрэл	50-55	Эхний 6 сар
10.31	Тавхай шилбэний мэдрэл, тэжээлийн доройтлолтой хугарал (хөхөөтөр өнгөтэй, хатуу хавтгай, хөрөмтгий хөлийн тулгуур их алдагдсан)	50-65	
10.32	Шагайн үе дайрсан хугарал, шагайн нэг ба 2 хавчаар хугарч шагайн үеэр бүдүүрсэн, гишгэхэд эмзэглэлтэй, тавхай дөнгөж 90-100 градус тэнийж байвал	50-60	
10.33	Тавхайн жижиг яснууд улны шивнүүрүүдийн хугарал, мултрал буруу бороолсон үед улны хүрээ өөрчлөгдөж үйл ажиллагаа алдагдаж гишгэхэд их эмзэглэлтэй	50-60	Эхний 6 сар
10.34	Өсгий, шагайн яснуудын зөрөөтэй хугарал буюу мултрал бяцрал (мэдрэл тэжээлийн дутагдал, шархлаатай бол)	50-60	Эхний 1 жил
10.35	Шилбэний ясны бороо удааширсан ба хуурамч үе үүссэн яс онгойж дутсан	50-60	Эхний 1 жил
10.36	Хөлийн мэдрэл, судасны гэмтлийн үлдэц	50-60	Эхний 6 сар
10.37	Шагайн 2-3 хавчаарын хугарал үений мултралтай хосолсон	50-60	Эхний 6 сар
10.38	Борвины шандасны гэмтлийн үлдэц	50-60	Эхний 6 сар

Хавирганы ясны хугарал:

10.39	Олон хавирга хугарч зөрөөтэй бороолж эдгэрэх, цээжний хэлбэр дүрс алдагдах	50-60	
-------	--	-------	--

Түлэнхийн өвчин:

10.40	III-ын А,Б IV зэргийн түлэгдэл биеийн гадаргуугийн 15-аас дээш хувийг хамарсан тохиолдол	70-100	
10.41	Түлэнхийн уршгаар зонхилох талын гарны 1-2, эсрэг талын гарны 1-3 хурууны үйл ажиллагаа дунд зэрэг алдагдсан	50	
10.42	Түлэнхийн уршгаар зонхилох талын гарны 2-оос дээш, эсрэг талын гарны 3-аас дээш хурууны үйл ажиллагаа бүрэн алдагдсан ба мухар болсон үе	50-70	
10.43	Биеийн гадаргууны 18 хувиас их хэмжээтэй зузаарах, үений хөдөлгөөн, цоройн суналтыг багасгах сорви, татанхайтай	50-70	
10.44	Биеийн гадаргууны 18 хувиас бага талбайтай боловч гар, хөл, хүзүү, толгойн хөдөлгөөнийг эрс хязгаарласан (мөн эдгэрэхгүй шархлаатай)	50-70	

Том үений хөдөлгөөн алдагдалт:

10.45	Нуруу гулсалтын хүнд хэлбэрийн үед нуруу 0.5 мм-ээс дээш гулссан байвал	50-70	
10.46	Том үений хэлбэр, хөдөлгөөн алдагдуулах өвчний хүнд хэлбэр	50-69	
10.47	Том үений хөдөлгөөний хомсдолын хүнд ба хүндэвтр хэлбэр, хөдөлгөөн хязгаарлагдсан (тэнийх нугалах хөдөлгөөн хийж чадахгүй, хатингиртай байвал)	50-69	
10.48	Том үе буруу байрлалд хөдөлгөөнгүй бороолж үйл ажиллагаа нь их хэмжээгээр алдагдсан	50-70	
10.49	Мөрний сурмаг мултрал, 2 гар оролцох биеийн хүчний ажилд тэнцэхгүй	50-69	
10.50	Дунд чөлөөний хүзүүний өнцөг багасалтын хүнд хэлбэр нуруу хотойлттой хөл богиносолт, өвдөлттэй хавсарвал	50-69	

Яс, үений түгээмэл өвчин:

10.51	Педжетийн өвчин, Реклингуазений өвчний хүндэвтр хэлбэр	50-69	
10.52	Яс, ясны чөлөөний үрэвсэл (гэмтлээс) хатуурал, хөндий үүссэн, яс сийрэгжилт бүхий хүнд хэлбэр	50-69	
10.53	Түнхний төрөлхийн мултрал үений хэлбэр хөдөлгөөн алдагдах өвчний шинж тэмдэгтэй, нуруу, аарцагт өөрчлөлт орсон	50-69	
10.54	Нуруу мурийх, бөгтийж мурийх өвчний 3.4 дүгээр үе (нуруу ба цээжний хэлбэр алдагдсан дотоод эрхтнүүдийн байрлал өөрчлөгдсөн)	50-70	
10.55	Ясны тэжээл алдагдлын үзжлүүд	50-69	
10.56	Ясны фиброз, дисплазийн бусад өвчнүүд	50-69	
10.57	Ясны төрөлхийн хугаралттай эмгэг	50-70	
10.58	Ясны системийн мөгөөрсжилт эмгэг	50-70	

Тайралтууд
Хөлний тайралтууд:

10.59	Гуя, шилбэ аль нэг түвшинд мухар	70-90	Хугацаагүй
10.60	Гэмтлийн улмаас 2 хөлийн хуруунууд тайрагдсан тулах эрхтний үйл ажиллагаа хүндээр алдагдсан	70-80	Хугацаагүй
10.61	Түнхний үеэр тайрагдсан	70-100	Хугацаагүй
10.62	Шпорын үеэр тайралт хийгээд мухар тавхай нь согогтой болсон, хөлийн тавхайн хуруунууд (1-5) тайрагдсан бол 2 талын лисфранкын үеэр мухар, хиймэл тавхай хийх бололцоотой	70-90	Хугацаагүй

Гарын тайралтууд:

10.63	Нэг гар аль нэг түвшинд мухар	50-69	Хугацаагүй
10.64	Хоёр гар аль нэг түвшинд мухар	70-100	Хугацаагүй

10.65	Нэг гар аль нэг түвшинд мухар, нөгөө гарын үйл ажиллагаа хязгаарлагдсан	70-90	Хугацаагүй
10.66	Зонхилох талын эрхий эсвэл долоовор, бусад 2 хуруу аль нэг үеэрээ тайруулсан	50-60	Хугацаагүй
Бусад тайралтууд:			
10.67	5 буюу түүнээс илүү хавирга авахуулсны дараах цээжний хэв гажих, нэг талын уушиг бүрэн авахуулж цээжний хэв гажих, нэг талын уушиг бүрэн авахуулсан тохиолдлууд, амьсгалын дутагдалд байнга орсон тохиолдлууд	70-90	Хугацаагүй
10.68	Эргэж засрахгүйгээр тал бие, хоёр хөл буюу гар, эсвэл 4 мөч мэдээгүй болсон тохиолдлууд, хүзүү хугарч эсвэл мултарч нугасаа дутуу буюу гүйцэд дарсан хэлбэр	70-90	Хугацаагүй
10.69	Мөр, түнх, нуруу, тохой, өвдөгний хиймэл үе хийлгэсний дараах үе	50-60	Хугацаагүй

Эрүүл мэндийн сайд, Нийгмийн хамгаалал, хөдөлмөрийн сайдын 2008 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн 274 / 137 тоот хамтарсан тушаалын хоёрдугаар хавсралт

ХОЁР. МЭРГЭЖЛЭЭС ШАЛТГААЛСАН ӨВЧНИЙ ЖАГСААЛТ

Д/д	Өвчний нэр, үе шат	Хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувь, хэмжээ
1. Мэргэжлээс шалтгаалсан уушигны өвчнүүд		
<i>Уушиг тоосжих өвчин:</i>		
1.1	Уушиг тоосжих өвчний I үе, амьсгалын дутал илрээгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40
1.2	Уушиг тоосжих өвчний I үе, амьсгалын дутлын I үе, архаг сүрьеэ, уушиг тэлэгдэлт, уушиг-зүрхний дутал хавсарсан	50-60
1.3	Уушиг тоосжих өвчний I үе, уушигны идэвхтэй сүрьеэ хавсарсан, уушиг-зүрхний дутлын I, II үе	61-65
1.4	Уушиг тоосжих өвчний II үе, уушиг-зүрхний дутлын I-II үе, уушиг тэлэгдэлт, гялтангийн наалдац	70-80
1.5	Уушиг тоосжих өвчний II үе, уушиг-зүрхний дутлын II үе, уушиг тэлэгдэлт, уушигны үрэвслийн хүндрэл, уушигны хавдар	81-100
<i>Тоосжилтын болон хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн архаг үрэвсэл:</i>		
1.6	Тоосжилтын болон хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн архаг үрэвсэл, амьсгалын дутал илрээгүй	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40
1.7	Тоосжилтын болон хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн архаг үрэвсэл, амьсгалын дутлын I үе, уушиг тэлэгдэлт	50-55
1.8	Тоосжилтын болон хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн архаг үрэвсэл, уушиг тэлэгдэлт, уушиг-зүрхний дутлын I-III үе	60-65
1.9	Тоосжилтын болон хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн архаг үрэвсэл, уушиг тэлэгдэлт, уушиг-зүрхний дутлын II-III үе, уушигны үрэвслийн хүндрэл, уушигны хавдар	70-100
<i>Тоосжилт, харшил, хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн багтраа:</i>		
1.10	Тоосжилт, харшил, хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн багтраа өвчний хөнгөн хэлбэр, уушиг-зүрхний дуталгүй үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40
1.11	Тоосжилт, харшил, хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн багтраа өвчний дунд зэргийн хэлбэр, уушиг-зүрхний дутлын I-II үе	50-70
1.12	Тоосжилт, харшил, хордлогын шалтгаант гуурсан хоолойн багтраа өвчний хүнд хэлбэр, багтраа нь байнгын дахилттай, уушиг-зүрхний дутлын II-III үе	71-90

2.Химийн бодисын аргаг хордлогын улмаас үүсэх эмгэг

Металлын хордлого:

2.1	Хар тугалга, хром, кадми, зэс, цинк, берилли, бусад металлууд, ангилагдаагүй металлууд	а/ Хөнгөн хэлбэр	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45
		б/ Дунд хэлбэр	50-70
		в/ Хүнд хэлбэр	71-90
2.2	Мөнгөн ус ба түүний нэгдлийн хордлого	а/ Хөнгөн хэлбэр	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45
		б/ Дунд хэлбэр	50-70
		в/ Хүнд хэлбэр	71-90

Зарим ароматик бодисуудын хордлого:

2.3	Бензол, тетрахлор метан, трихлор этилен, тетрахлор этилен, дихлор метан, хлорфлюоро карбон, өвхний ба анхилуун нүүрс ус төрөгчийн галогены уламжлалын хордлого түүний үлдэгдлийн хэлбэр	а/ Хөнгөн хэлбэр буюу I үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45
		б/ Дунд хэлбэр буюу II үе	50-70
		в/ Хүнд хэлбэр буюу III үе	71-90

Амьсгалын замыг цочроогч, боогдүүлэгч бодисын /хий, уур/ хордлого:

2.4	Азотын исэл, хүхрийн хоёрч исэл, формальдегид, нулимс асгаруулагч хий, хлорын хий, фторт устөрөгч, нүүрсхүчлийн хий, хлорпекрин, бусад хий	а/ Хөнгөн хэлбэр буюу I үе	50
		б/ Дунд хэлбэр буюу II үе	51-70
		в/ Хүнд хэлбэр буюу III үе	71-90

Пестицидийн хордлого:

2.5	Шавьж, мөнгөнцөр, мэргэч устгагчид болон бусад пестицидүүд	А. Хөнгөн хэлбэр буюу I үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45
		Б. Дунд хэлбэр буюу II үе	50-70
		В. Хүнд хэлбэр буюу III үе	71-90

Органик бус нэгдлүүдийн хурц хордлого, түүний үлдэгдлийн хэлбэрүүд:

2.6	Хүндэл, фосфорын болон марганцын нэгдлүүд, цэцэгид устөрөгч бусад органик бус бодисууд	а/ Хөнгөн хэлбэр буюу I үе	50
		б/ Дунд хэлбэр буюу II үе	51-70
		в/ Хүнд хэлбэр буюу III үе	71-90

Угаарын хийн хордлого:

2.7	Угаарын хийн хордлого	а/ Хөнгөн хэлбэр	50
		б/ Дунд хэлбэр	51-70
		в/ Хүнд хэлбэр	71-90

3. Арьсны харшилт өвчин:

3.1	Эм, химийн садрээгч бодис, будах, тослох материал, металл, нефтийн бүтээгдэхүүнээс үүссэн харшлын гаралтай байнга дахидаг арьсны өвчнүүд	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50
3.2	Ажил мэргэжилтэй холбоотой нарцы илч, хэт халуун, хүйтэн, цацраг идэвхт туяатай байнга ажилласнаас үүссэн арьсны өвчнүүд	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50
3.3	Дээрх арьсны харшилт өвчнүүд хүндэрч аргаг намарс үүссэн	51-65

4. Нүдний өвчин:

4.1	Салстын аргаг үрэвсэл	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
4.2	Нулимсны хүүдийн аргаг үрэвсэл	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих.	
4.3	Нүдний болрын хатуурлын эмгэг	а/ Нэг нүдний	40
		б/ Хоёр нүдний	50-70
4.4	Харааны мэдрэлийн хатангиршил	а/ Нэг нүдний	69
		б/ Хоёр нүдний	70-100

4.5	Нүдний эвэрлэг бүрхүүлийн архаг үрэвсэл болон сөнөрлийн өөрчлөлтүүд	а/ Эвэрлэгийн архаг үрэвсэл	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50
		б/ Эвэрлэг бүрхүүл цоорох	50-70
4.6	Нүдний торлог бүрхүүлийн сөнөрлийн өөрчлөлтүүд /цус харвалт, хууралт/	а/ Нэг нүдний хараа 0,03 хүртэл, захын хараа 10 хүртэл буурах	40-70
		б/ Хоёр нүдний хараа муу, сайн хардаг нүд нь 0,03-аас доош буурах, захын хараа бүх талаасаа 10-аас дээш нарийсах	60-65
4.7	Шилэнцэр, солонголог, торлог, судаслаг бүрхүүлийн өвчнүүд		80
4.8	Мэргэжилтэй холбоотойгоор нүдний дотоод даралт ихсэлт (даралтын зохицуулалт, харааны байдлаас хамаарч)		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 50
4.9	Гажиггүй нүдэнд ажил мэргэжилтэй холбоотой харааны сульдал үүсч хөдөлмөрийн бүтээмжинд мэдэгдэхүйц нөлөөлөх		Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40
5.Бусад өвчнүүд			
5.1	Доргионы өвчин	а/ I үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45
		б/ II үе	50-60
		в/ III үе	61-80
5.2	Цахилгаан соронзон талбай, лазер, радио долгионы нөлөөллөөс үүсэх өвчин	а/ I үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45
		б/ II үе	50-60
		в/ III үе	61-80
5.3	Сонсгол бууралтын өвчин	а/ Сонсгол бууралтын II үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,
		б/ Сонсгол бууралтын III үе	50-60
		в/ Сонсгол бууралтын IV үе, хэл ярианы өөрчлөлттэй	65-80
5.4	Дууны эрхтэний эмгэг	а/Эргэх хэлбэрийн	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,
		б/Дууны хөвчийн хэсэгчилсэн саатай	50
		в/ Дууны хөвчийн бүрэн саатай	55-65
		г/Уг өвчний суурин дээр төвөнхийн өмөн үүссэн	70-100
5.5	Хамрын салстын архаг хатангирсан үрэвсэл	а/ II үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих,
		б/ III үе: Хамрын таславчинд цооролт үүссэн /хэмжээ, үйл ажиллагаанаас хамаарч/	50-60
		в/ IV үе: Хамрын хэлбэр өөрчлөгдсөн, хамар дайрын өмөн үүссэн бол	65-100
5.6	Туяаны өвчин: А. Радио идэвхт бодисоос үүссэн туяаны өвчин В. Рентген туяаны өвчин	а/ I үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40-45
		б/ II үе	50-80
		в/ III үе	81-100
5.7	Доод мөчдийн хураагуур судас өргөсөх өвчин	а/ I үе - доод мөч, аарцгийн эрхтний судасны мэдэгдэхүйц тэлэгдэлтийн үе – судасны өргөсөлт зангилаа үүссэн	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 45

		б/ II үе - өмнөх өөрчлөлтүүд, гүний судсанд үечилсэн бөглөрөлт өгч, хэсгийн байдалтай хавагнаж, эдгэрэл муутай шарх үүссэн	50-60
		в/ III үе - өмнөх өөрчлөлтүүд, мэдэгдэхүйц тромбоз, тромбофлебит хавсарсан	61-70
		г/ IV үе - өмнөх өөрчлөлтүүд, мэдэгдэхүйц их хэмжээний шарх үүсч, зөөлөн эд, ясны идээт үрэвсэл өгөх, судасны үрэвсэл, бөглөрөлт, судасны дотор давхаргын үрэвсэл хавсарсан	75-85
5.8	Захын мэдрэл, булчин мэдрэлийн өвчнүүд	а/ I үе	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40
		б/ II үе	50-60
		в/ III үе	65-80
5.9	Тулгуур эрхтний үе мөчний хэлбэр, хөдөлгөөн алдагдах өвчин:	а/ Нэг үеийн хөдөлгөөн алдагдаж, 40 градус хүртэл хязгаарлагдсан	Хөдөлмөрийн нөхцөл солих эсхүл 40
		б/ 2-3 үеийн хөдөлгөөн 40 градус хүртэл хязгаарлагдсан	45-50
		в/ 1-2 үеийн хөдөлгөөн хязгаарлагдаж 40-90 градус хүртэл болох, ясны эмгэг ургалттай	51-70
		г/ 2-3 үеийн хөдөлгөөн 41-90 градус хүртэл хязгаарлагдах	71-80
		д/ 2-3 үеийн хөдөлгөөн 90 градусаас дээш буюу бүрэн хязгаарлагдаж өвчтөн өөртөө үйлчилж чадахгүй болсон тохиолдолд	81-100
5.10	Артерийн судасны олдмол нарийсал ба бөглөрөл	а/ I үе: Томоохон судсууд хэсэгчилсэн байдлаар нарийсах, бөглөрөх	50-60
		б/ II үе: Томоохон судсууд нэлэнхүйдээ нарийсах, бөглөрөх, хурууны үзүүр үхжиж эхлэх	61-70
		в/ III үе: I, II үеийн өөрчлөлтүүд гүнзгийрч, гар болон хөлийн хуруу, шилбээр тайралт хийсэн	71-80
5.11	Дээд мөчний бичил гэмтэл, даарч хөрөх, үрэвслийн гаралтай өвчнүүд /үеийн хүүдийн үрэвсэл, дал мөрний үеийн холбоосын өвчин, шөрмөсний ба ууганцрын үрэвсэл./	50	
5.12	Доод мөчний бичил гэмтэл, эмгэг яс ургалт, үрэвслийн гаралтай өвчнүүд, тавхай хаагтайрах	50	

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав.
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвлөл.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх хэсэгт хэвлэв.

Улаанбаатар-12
Төрийн одон

☎ 262420
Индекс 14003

☎ 329487
Хэвлэлийн хуудас 3